

ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง :
บทสังเขปจากหนังสือคู่มือของ International IDEA

แปลจาก

Electoral Justice:

An Overview of the International IDEA Handbook

ผู้แปล : สกฤต สื่อทรงธรรม

บรรณาธิการ : โคทม อารียา

ISBN : 978-91-86565-15-2

คำนำผู้แปล

“ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง” เป็นที่พูดถึงกันมานานพอสมควร โดยเฉพาะในประเทศที่การเลือกตั้งถูกจัดให้เป็นวาระสำคัญที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

แต่โดยที่การเลือกตั้งประกอบไปด้วยกระบวนการและกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องที่เรียกว่า “ผู้มีส่วนได้เสีย” หลายฝ่าย ความเที่ยงธรรมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของคำถามในกระบวนการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น แม้ว่าการเลือกตั้งจะมีข้อคำตอบทั้งหมดของคำว่าประชาธิปไตย แต่ก็เป็นส่วนที่เด่นที่สุดที่จะชี้ให้เห็นว่าประเทศนั้น ๆ เป็นประชาธิปไตยหรือไม่

อยากเปรียบเทียบว่า หากประชาธิปไตยคือก้อนน้ำแข็ง การเลือกตั้งคือยอดน้ำแข็งส่วนที่โผล่ขึ้นมาให้เห็นเหนือน้ำนั่นเอง

International IDEA เป็นสถาบันระหว่างรัฐบาลที่มีส่วนช่วยเหลือให้การเลือกตั้งในแต่ละประเทศมีหลักเกณฑ์เป็นที่ยอมรับ และมองเห็นว่าในการเลือกตั้งของแต่ละประเทศ ปัจจัยชี้ขาดที่ทุกฝ่ายยอมรับว่าการเลือกตั้งนั้นมีความชอบธรรมหรือไม่เพียงใด ก็คือความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งนั่นเอง

ผลงานที่เป็นคู่มือสำหรับการเลือกตั้งที่ชื่อว่า “Electoral Justice – The International IDEA Handbook” จึงเป็นที่สนใจของนักบริหารและผู้เกี่ยวข้องในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา และละตินอเมริกา รวมถึงประเทศเกิดใหม่ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต

แต่การที่จะทำความเข้าใจคู่มือที่เล่มต้องใช้เวลามาก มีรายละเอียดที่ค่อนข้างหนาแน่น จึงมีการจัดทำ Electoral Justice ฉบับย่อ หรือบทสังเขป (Overview) ที่สรุปสาระสำคัญของความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

อันประกอบด้วยตัวระบบซึ่งมีวิวัฒนาการตามประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยมและประเพณี ของแต่ละประเทศ และมีกระบวนการยุติข้อพิพาทที่แตกต่างกัน ทำทนายให้ศึกษาว่าระบบใดเหมาะสมกับประเทศของตน

บทสังเขปว่าด้วยความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งนี้ จะมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ หากผู้มีส่วนได้เสียที่มาอ่านและคิดจะนำไปประยุกต์ใช้ อยู่ในประเทศที่กำลังมีปัญหาขัดแย้งจากการเลือกตั้งสูง ซึ่งผู้แปลเห็นว่าประเทศไทยนอกจากกำลังจะเข้าสู่วาระการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่งแล้ว ยังอยู่ในวังวนความขัดแย้งทางการเมืองถึงขั้นวิกฤติต่อเนื่องกันมาหลายปี จึงเห็นว่าบทสังเขปนี้จะเป็เครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยเหนี่ยวรั้งมิให้ความขัดแย้งเลวร้ายลงไปกว่าเดิม

หากเผยแพร่ไปได้มาก และผู้มีส่วนได้เสียในการเลือกตั้งเกิดสติยั้งคิด นำความรู้จากบทสังเขปนี้ไปประยุกต์ใช้ ช่วยกันระคับระคองให้การเลือกตั้งดำเนินไปตามครรลองแห่งกติกา มีการพิพาทไม่มาก และเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นก็สามารถหาข้อยุติได้ตามกลไกที่ยอมรับกัน ก็จะเป็นอานิสงส์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทยอย่างยิ่ง

สกุล สือทรงธรรม
เมษายน 2554

แนวสังเขปเรื่อง “ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง” เล่มนี้ จัดพิมพ์ขึ้นโดยความร่วมมือกันของ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล คณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรม จริยธรรม และวิถีประชาธิปไตย สภาพัฒนาการเมือง เครือข่ายเอเชียเพื่อการเลือกตั้งเสรี (อันเฟรล) และมูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย โดยการสนับสนุนของ International IDEA สำหรับผู้ที่สนใจเรื่องนี้ในรายละเอียดเพิ่มเติม โปรดศึกษาจากหนังสือคู่มือ Electoral Justice: The International IDEA Handbook, <http://www.idea.int> ได้ต่อไป

คณะผู้จัดพิมพ์ขอขอบคุณคุณคุณสกุล สื่อทรงธรรม กรรมการและเลขานุการ มูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย ที่ช่วยแปลบทสังเขปนี้เป็นภาษาไทย ขอขอบคุณ International IDEA ที่อนุญาตให้แปล และสนับสนุนการจัดพิมพ์ และหวังว่าบทสังเขปนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่รักประชาธิปไตยทั้งหลาย ที่จะต้องช่วยกันส่งเสริมความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง อีกทั้งยังเป็นประโยชน์สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ที่คาดว่าจะจัดให้มีขึ้นในเร็วๆ นี้

เมษายน 2554

1. กรอบคิดของความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง	7
2. ความสำคัญของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง	11
3. การส่งเสริมสิทธิเลือกตั้ง	12
4. ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งและวัฏจักรการเลือกตั้ง	14
5. การป้องกันการพิพาทในการเลือกตั้ง	16
ก) กรอบกฎหมายที่เหมาะสม	16
ข) การเมืองประชาธิปไตยกับวัฒนธรรมภาคพลเมือง	18
ค) สถาบันที่ทำหน้าที่โดยอิสระ เป็นมืออาชีพ และเป็นกลาง	19
ง) จรรยาบรรณการเลือกตั้ง	20
6. ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (ยพต.)	21
ก) การกระทำความผิดอาญาและการละเมิดทางปกครอง	22
ข) การลงโทษ	23
ค) การลงโทษทางแพ่งและทางการเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง	23
7. การจำแนกระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (ระบบ ยพต.)	24
ก) ตัวเกณฑ์สำหรับจำแนกระบบ ยพต.	24
ข) แนวโน้มในระบบ ยพต.	25
ค) ระบบ ยพต. ที่อยู่ในความดูแลขององค์กรนิติบัญญัติ หรือสภาการเมืองอื่น	26
ง) ระบบ ยพต. ในความดูแลขององค์กรตุลาการ	26
จ) ระบบ ยพต. ที่อยู่ในการดูแลของ กกต. ที่มีอำนาจตุลาการอยู่ด้วย	29
ฉ) ระบบ ยพต. ที่อยู่ในความดูแลขององค์กรเฉพาะกิจ	30
8. หลักการและหลักประกันของระบบ ยพต.	34
ก) หลักประกันเชิงโครงสร้างของระบบ ยพต.	35
ข) หลักประกันเชิงกระบวนการของระบบ ยพต.	41
9. การรื้อคัดค้าน กระบวนการและการเยียวยาแก้ไข	47
ก) ชนิดของการรื้อคัดค้าน	47

ข) การกระทำที่อาจถูกร้องคัดค้าน	50
ค) ใครร้องคัดค้านได้บ้าง	53
ง) ระยะเวลาสำหรับร้องคัดค้านและหาข้อยุติ	54
จ) หลักฐาน	54
ฉ) การเยียวยาที่มีใช้อยู่	56
ช) หลักการของความต้องตรงกันและความครอบคลุมครบถ้วนของการวินิจฉัยหรือตัดสิน	58
10. กลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง	58
ก) วิวัฒนาการของกลไกทางเลือก ยพต.	59
ข) กลไกทางเลือก ยพต. อวาระที่มีอยู่เคียงคู่กับกลไก ยพต. ที่เป็นทางการ	59
ค) องค์กรทางเลือกเฉพาะกิจที่สร้างขึ้นเป็นกลไกพิเศษ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในการเลือกตั้งเป็นการเฉพาะ	61
11. บทส่งท้าย	62
อภิธานศัพท์ (Glossary)	64
International IDEA คือใคร	77
ภาพ ก่อร่างข้อความ และตาราง	
ภาพที่ 1 ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง (รชต.)	9
ภาพที่ 2 วัฏจักรการเลือกตั้ง	14
กล่องข้อความที่ 1 การจำแนกทั่วไปของระบบ ยพต.	25
ตารางที่ 1 ข้อเด่นและข้อด้อยของระบบ ยพต. แต่ละประเภท	31

บทส่งเขปนี้เป็นกรนำเสนอผลการศีกษาความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการถอดความจากที่ได้มีการอธิบายอย่างกว้างขวางกว่านี้ไว้ในหนังสือคู่มือ “Electoral Justice: International IDEA Handbook” บทส่งเขปนี้นำเสนอหลักการชี้แนะ องค์กรประกอบ และหลักประกันของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งที่มีประสิทธิผล และให้ภาพระบบต่างๆ สำหรับกรยื่นและยุติการคัดค้านในการเลือกตั้ง รวมทั้งการหยิบยกวิธีการต่างๆ ที่จะป้องกันข้อพิพาท และส่งเสริมสิทธิการเลือกตั้ง ขอแนะนำให้ผู้ที่ต้องการออกแบบหรือทบทวนระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง และผู้สนใจศีกษาหัวข้อนี้ได้อ่านหนังสือคู่มือเรื่องความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งของ International IDEA ที่มีรายละเอียดครอบคลุมมากกว่าบทส่งเขปนี้

ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งตามที่ให้คำจำกัดความในบทส่งเขปนี้ และในหนังสือคู่มือ หมายถึงปัจจัยและกลไกที่มีอยู่ในแต่ละประเทศ ประชาคมท้องถิ่น หรือระดับภูมิภาค หรือระดับระหว่างประเทศ เพื่อ

- ให้ความมั่นใจว่า การกระทำแต่ละกรรม วิธีพิจารณา และการตัดสินเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งจะอยู่ในกรอบของกฎหมาย
- คู่คุ้มครองหรือรักษาไว้ซึ่งสิทธิเลือกตั้ง
- ให้ประชาชนผู้เชื่อว่าสิทธิเลือกตั้งของตนถูกละเมิดสามารถนำเรื่องไปร้องเรียน ร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือร้องคัดค้านได้คดีที่ตนร้องเรียนจะได้รับการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินในที่สุด

ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง (รชต.) เป็นเครื่องมือสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมาย และเป็นหลักประกันสูงสุดที่มีตามหลักประชาธิปไตยเพื่อธำรงไว้ซึ่งการเลือกตั้งที่เสรีเที่ยงธรรม และแท้จริง

ระบบ รชต. ต้องมีการกระทำที่มีประสิทธิผล มีความเป็นอิสระ และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อส่งเสริมความเที่ยงธรรม ความโปร่งใส ความสามารถเข้าถึง การมีส่วนร่วม และความเสมอภาค

ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง (รชต.) เป็นเครื่องมือสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายและเป็นหลักประกันสูงสุดที่มีตามหลักประชาธิปไตย เพื่อธำรงไว้ซึ่งการเลือกตั้งที่เสรี เที่ยงธรรม และแท้จริง (genuine) จุดมุ่งหมายของ รชต. คือการที่จะป้องกันและช่วยชี้ความผิดปกติในการเลือกตั้ง และจัดให้มีวิธีการและกลไกที่จะแก้ไขความผิดปกติเหล่านั้น ตลอดจนลงโทษผู้กระทำความผิด

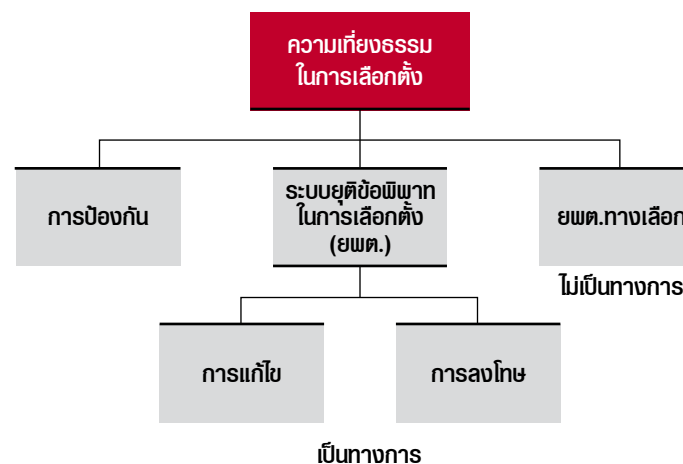
ความผิดปกติเกิดขึ้น เมื่อมีการกระทำ วิชิจำรณา หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งใด ๆ ที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย ในเมื่อความผิดปกติในกระบวนการเลือกตั้งอาจทำให้เกิดข้อพิพาทได้ รชต. จึงมุ่งที่จะป้องกันความผิดปกติ และให้ความเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งนั้นเสรี เที่ยงธรรม และแท้จริง ดังนั้น การออกแบบ รชต. ที่เหมาะสมจึงเป็นพื้นฐานของความชอบธรรมของประชาธิปไตย และความน่าเชื่อถือของกระบวนการเลือกตั้ง

กรอบคิดของความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ย่อมกว้างกว่ากรอบการบังคับใช้กฎหมายเพียงเท่านั้น กรอบคิดนี้ยังใช้ในการออกแบบและในการดำเนินการโดยรวมของกระบวนการการเลือกตั้งทั้งหมด อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการเลือกตั้งด้วย เนื่องจาก รชต. ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากบริบทของสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการเมืองที่รองรับระบบดังกล่าว ระบบและการปฏิบัติที่ใช้อยู่ในที่ต่าง ๆ ของโลกจึงมีความหลากหลายอย่างยิ่ง

แม้จะมีความแตกต่างหลากหลาย แต่ รชต. พึงยึดอยู่กับปทัสถานและคุณค่าชุดหนึ่ง เพื่อให้กระบวนการเลือกตั้งมีความน่าเชื่อถือและชอบธรรม ปทัสถานและคุณค่าเช่นนี้ พบได้ในกรอบกฎหมายและวัฒนธรรมของประเทศ รวมทั้งเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศ รชต. ต้อง

แสดงถึงประสิทธิผล ความเป็นอิสระ และการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อส่งเสริมความเที่ยงธรรม ความโปร่งใส การเข้าถึงได้ การเปิดกว้างอย่างครบถ้วน และความเท่าเทียมกัน ความเข้าใจที่ว่าระบบไม่เหมาะสมและไม่จริงจังกอาจเป็นอันตรายต่อความน่าเชื่อถือ และเป็นเหตุให้ผู้เลือกตั้งลังเลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง หรือแม้กระทั่งปฏิเสธผลลัพธ์ที่ออกมา ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งที่เหมาะสมทันที และมีประสิทธิผลย่อมเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาความน่าเชื่อถือไว้ได้

ภาพที่ 1 ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง (รชต.)

กลไก รชต. รวมถึงมาตรการป้องกัน และแก้ไขข้อพิพาทในการเลือกตั้ง ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ตามภาพที่ 1 ระบบ รชต. ที่ครอบคลุมจะประกอบด้วยกลไกต่าง ๆ ที่ทำให้ข้อยุติของกรณีพิพาทในการเลือกตั้งมีความน่าเชื่อถือ กลไกเหล่านี้รวมถึงมาตรการป้องกันและแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งที่เป็นทางการ (เป็นสถาบัน) และไม่เป็นทางการ (ทางเลือก) ภาพดังกล่าวยังแสดงให้เห็นชนิดของกลไกที่มีไว้ปรับเปลี่ยนการกระทำในแบบฉบับที่เกี่ยวข้องกับความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง นั่นคือ กลไกที่มีลักษณะเป็นการแก้ไขหรือไม่ก็ลงโทษ

วัฒนธรรมทางการเมือง
ที่ส่งเสริมพฤติกรรมใน
กรอบกฎหมาย และ
การเคารพสิทธิสถาน
ประชาธิปไตยของ
พลเมืองจะช่วยลดข้อ
พิพาทในการเลือกตั้ง
ซึ่งมีแนวโน้มเกิดขึ้นได้

เมื่อผู้คนเคารพกฎหมายมากขึ้น จำนวนของข้อพิพาทในการเลือกตั้งที่ต้องนำไปสู่การหาข้อยุติก็ลดจำนวนลง วัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมการเคารพกฎหมาย และความเคารพที่พลเมืองพึงมีต่อปทัสถานประชาธิปไตย จะช่วยลดจำนวนข้อพิพาทในการเลือกตั้งที่อาจเกิดขึ้น คงเหลือไว้แต่ข้อพิพาทที่ชัดเจนและโต้แย้งสูงเท่านั้นที่จะเข้าสู่กระบวนการต่อไป การเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองใหญ่ๆ กับภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนารอบกฎหมายการเลือกตั้ง ก็มีส่วนสำคัญที่จะป้องกันข้อพิพาท

มีกลไกหลัก 3 รูปแบบที่ช่วยยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง

กลไกที่เป็นทางการ

ก) กลไกที่เป็นทางการหรือกลไกที่นำไปสู่การแก้ไขเปลี่ยนแปลง (ตัวอย่างเช่น การยื่นและกระบวนการพิจารณาคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง) : ถ้ามีมูล ก็จะไปสู่การตัดสินให้เป็นโมฆะ ให้แก้ไข หรือยอมรับว่ามีความผิดปกติในกระบวนการเลือกตั้ง

ข) กลไกลงโทษ (ตัวอย่างกรณีการกระทำความผิดทางอาญา) : ถ้ามีมูล ก็จะไปสู่การลงโทษผู้กระทำผิด ซึ่งได้แก่บุคคลหรือหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบต่อความผิดปกติที่เกิดขึ้น ทั้งในทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และทางอาญา

กลไกที่ไม่เป็นทางการ

ค) กลไกทางเลือก ซึ่งแล้วแต่ความสมัครใจของคู่กรณีในการพิพาท

2. ความสำคัญของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

ถึงแม้ว่าการมี รัชต. ที่ใช้งานได้ จะยังไม่ใช้หลักประกันว่าการเลือกตั้งจะเสรี เที่ยงธรรม และแท้จริง แต่การไม่มี รัชต. จะยิ่งซ้ำเติมความขัดแย้งที่มีอยู่แล้ว ถ้าการเลือกตั้งจัดขึ้นโดยขาดความเข้าใจ และความเห็นพ้องต้องกันตามกรอบแห่งกฎหมายที่ยึดมั่นในหลักการและคุณค่าของประชาธิปไตย ถ้าการเลือกตั้งจัดขึ้นอย่างขอไปที เป็นเพียงพิธีกรรม หรือไม่มีกลไกความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งเป็นการเฉพาะ กระบวนการเลือกตั้งอาจไปขยายรอยแตกร้าว หรือนำไปสู่ความขัดแย้งถึงขั้นใช้อาวุธหรือก่อความรุนแรง ตัวอย่างเช่นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเคนยา หลังการเลือกตั้งเมื่อเดือนธันวาคม 2550 ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากการขาดความน่าเชื่อถือ หรือความเป็นกลางของศาลที่เข้าไปแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การออกแบบ รัชต.
มีความสำคัญและ
ควรทบทวนเป็นระยะๆ

การออกแบบ รัชต. มีความสำคัญและควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อให้มั่นใจได้ว่า จะสามารถทำหน้าที่เป็นหลักประกันการจัดการเลือกตั้งที่เสรี เที่ยงธรรม และสุจริตแท้จริง ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ International IDEA เห็นว่าการออกแบบ รัชต. ต้องใช้ความคิดแบบองค์รวม เนื่องจากการเลือกตั้งมีประเด็นทางวิชาการอยู่ด้วย การได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการที่เกี่ยวข้องมักเป็นประโยชน์ แต่การส่งออกตัวแบบหรือแบบอย่างจากบริบททางประวัติศาสตร์ และการเมืองหนึ่งไปยังอีกบริบทหนึ่งนั้น ไม่น่าจะเหมาะสม การศึกษาเปรียบเทียบ รัชต. แสดงให้เห็นว่าไม่มีระบบใดที่สมบูรณ์แบบหรือแม้แต่จะ “ดีที่สุด” คงได้แต่ศึกษาจุดอ่อน - จุดแข็งของระบบที่แตกต่างกัน ซึ่งให้เห็นแนวโน้มต่างๆ เสนอแง่มุมการวิเคราะห์เพิ่มเติม และแสดงตัวอย่างประสบการณ์หรือการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ นี่คือนสิ่งที่เสนอไว้ในหนังสือคู่มือ

3. การส่งเสริมสิทธิเลือกตั้ง

สิทธิเลือกตั้งเป็นรูปแบบหนึ่งของสิทธิทางการเมือง ซึ่งจัดอยู่ในประเภทของสิทธิมนุษยชน สิทธิเลือกตั้งได้รับการรับรองโดยตัวบทกฎหมายพื้นฐานของประเทศ (ปกติบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง) และในเครื่องมืออันหลากหลายทางด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ มีกรณีเหมือนกันที่สิทธิเลือกตั้งได้มาจากนิติคดี

อย่างไรก็ดี มีความแตกต่างระหว่างสิทธิเลือกตั้งและสิทธิทางการเมือง เนื่องจากเครื่องมือที่จัดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเหล่านี้แตกต่างกัน ในขณะที่สิทธิเลือกตั้งอาจได้รับการคุ้มครองโดยระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง หรือระบบยุติข้อพิพาท ในบางประเทศการคุ้มครองสิทธิทางการเมืองขึ้นกับเครื่องมือและกระบวนการทางกฎหมายที่ต่างออกไป

ในบรรดาสิทธิเลือกตั้งที่สำคัญคือสิทธิที่จะออกเสียงลงคะแนน และสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่โดยผ่านการเลือกตั้งที่ตามวาระอย่างเสรี เที่ยงธรรม และแท้จริง โดยการออกเสียงลงคะแนนถ้อยหน้าอย่างเสรี โดยตรงและโดยคะแนนลับ รวมทั้งสิทธิในการชุมนุมทางการเมือง และสิทธิอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยที่สิทธิบางประการมาจากสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรม ดังที่บัญญัติไว้ในเครื่องมือสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (เช่น สิทธิที่จะไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด สิทธิที่มีการรับฟัง และสิทธิในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม) สิทธิเหล่านี้จะได้รับการพิจารณาดังเช่นสิทธิการเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งด้วย

องค์กรยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (ยพต.) รูปแบบต่าง ๆ รวมถึงองค์กรทางนิติบัญญัติ ตุลาการ การบริหาร หรือองค์กรระหว่าง

ประเทศ อาจช่วยปกป้องสิทธิเลือกตั้งของพลเมือง ในกรณีที่มีข้อตกลง ซึ่งจัดทำไว้เป็นการชั่วคราวหรือในระยะเปลี่ยนผ่าน องค์กรเฉพาะกิจอาจเป็นประโยชน์ได้ องค์กรเหล่านี้ ได้แก่

- องค์กรทางปกครอง อาจได้แก่องค์กรจัดการการเลือกตั้ง (คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต.) หนึ่งหรือหลายองค์กร ซึ่งรับผิดชอบการจัดให้มีการเลือกตั้ง
- องค์กรตุลาการ อาจได้แก่
 - ศาลยุติธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการ หรือ
 - ศาลเฉพาะ เช่น ศาลหรือตุลาการรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง หรือศาลคดีเลือกตั้ง ที่เป็นเอกเทศจากอำนาจตามประเพณีของฝ่ายนิติบัญญัติ ตุลาการและบริหาร
 - องค์กรนิติบัญญัติ อาจได้แก่รัฐสภา หรือส่วนหนึ่งของรัฐสภา (เช่นคณะกรรมการ) และ
 - องค์กรระหว่างประเทศ อาจได้แก่องค์กรที่มีขอบเขตอำนาจในประเทศที่ยอมรับอำนาจของศาลระหว่างประเทศหรือศาลภูมิภาค ซึ่งคำวินิจฉัยจะผูกพันและทำให้องค์กรระดับชาติที่มีอำนาจหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม

กล่าวโดยรวม สิ่งสำคัญคือ รัชต. สถาปนาสิทธิสำหรับทุกคนที่จะร้องทุกข์กล่าวโทษต่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำใดๆ ในการนี้ ต้องอาศัยการเยียวยาที่ได้ผล จากศาลที่เป็นกลาง ซึ่งได้จัดตั้งไว้ก่อนแล้ว เพื่อคุ้มครองหรือฟื้นฟูการใช้สิทธิหรือการพึงมีพึงได้จากสิทธิเลือกตั้งที่ถูกละเมิด

องค์กรยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งที่หลากหลาย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ และฝ่ายนิติบัญญัติ หรือองค์กรระหว่างประเทศ อาจปกป้องสิทธิการเลือกตั้งของพลเมืองได้

โดยรวมแล้ว นับเป็นความสำคัญที่ รัชต. ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้หนึ่งผู้ใดที่จะร้องคัดค้านความเสียหายที่เกิดจากการกระทำหรือละเว้นกระทำ

สิทธิการเลือกตั้งเป็นรูปแบบหนึ่งของสิทธิทางการเมือง และจัดอยู่ในประเภทหนึ่งของสิทธิมนุษยชน

4. ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งและวัฏจักรการเลือกตั้ง

ภาพที่ 2 วัฏจักรการเลือกตั้ง

เพื่อที่จะออกแบบ รชต. อย่างเหมาะสม และนำไปใช้อย่างครอบคลุมและได้ผล จำเป็นต้องคำนึงถึง 3 ช่วงของวัฏจักรการเลือกตั้ง คือช่วงเวลาก่อนเลือกตั้ง ระหว่างเลือกตั้ง และหลังเลือกตั้ง การพิจารณานี้มีความสำคัญ เพราะกิจกรรมแทบทุกกิจกรรมของกระบวนการเลือกตั้งอาจนำไปสู่การร้องคัดค้านได้ ถ้า รชต. ไม่มีอำนาจทรัพยากรและเครื่องมืออันเพียงพอที่จะสนองตอบอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดทั้งวัฏจักรการเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้งอาจตรวจและผลการเลือกตั้งอาจถูกปฏิเสธได้

ระบบ ยพต. ภายใน รชต. ต้องสร้างความมั่นใจให้ได้ว่า การกระทำและการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมดตลอดวัฏจักรการเลือกตั้ง เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย เรื่องนี้สำคัญมาก เมื่ออนาคตขององค์กร ยพต. ถูกจำกัดอยู่เฉพาะช่วงเวลาเลือกตั้ง ในกรณีนี้ องค์กรอื่นๆ ต้องได้รับมอบอำนาจให้พิจารณาคำร้องคัดค้านที่มีการยกขึ้นมาก่อนและหลังการเลือกตั้ง ผู้เชี่ยวชาญหลายคนเสนอแนะให้มอบอำนาจในการยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง ให้แก่องค์กรประจำที่เป็นอิสระ

ระบบ ยพต. ทั้งหมดควรรับหลักการที่ว่า การกระทำเฉพาะกรรมต้องถูกร้องคัดค้านระหว่างช่วงเวลาของวัฏจักรการเลือกตั้งนั้นๆ ในที่ซึ่งเป็นที่เกิดเหตุ ดังนั้น การกระทำและการตัดสินใจที่ไม่ถูกร้องเรียนภายในเวลาที่กำหนดถือเป็นอันยุติ และไม่เปิดให้ยกขึ้นเป็นข้อพิพาทอีกต่อไป การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้เชื่อมั่นว่า แต่ละขั้นตอนของวัฏจักรการเลือกตั้งสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นไปสู่ขั้นตอนต่อไป ซึ่งอำนวยความสะดวกให้การเลือกตั้งมีเสถียรภาพ

เนื่องด้วยความสำคัญของแต่ละขั้นตอนของวัฏจักรการเลือกตั้ง ซึ่งผลที่สุดคือการจัดตั้งรัฐบาล ทันทิที่กระบวนการเลือกตั้งได้เริ่มขึ้น ไม่ควรมีอะไรไปทำให้หยุดชะงักกลางคัน ดังนั้น การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ควรถูกระงับ เพราะมีการร้องคัดค้านการกระทำนั้น ให้ถือว่าการกระทำหรือการตัดสินใจที่ได้ดำเนินไปแล้วนั้นยังคงมีผลต่อไป ตราบใดที่การร้องคัดค้านยังไม่เป็นที่ยุติ โดยนัยนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องหาข้อยุติต่อคำร้องคัดค้านใดๆ ที่มีการยกขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

5. การป้องกันการพิพาทในการเลือกตั้ง

ในความเป็นจริง กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการเลือกตั้งอาจก่อให้เกิดการร้องคัดค้านได้

ระบบ ขพต. ทั้งหมดควรรับรองหลักการว่าการกระทำกรรมใดๆ ย่อมถูกร้องคัดค้านได้ในห้วงเวลาการเลือกตั้ง ซึ่งกรรมนั้นได้เกิดขึ้น

นับเป็นสาระสำคัญที่ว่า ทุก รศต. จะต้องวางวิธีการหรือมาตรการเพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงข้อพิพาทการเลือกตั้ง และสร้างกลไกเพื่อแก้ไขความผิดปกติ และ/หรือลงโทษผู้กระทำผิด การป้องกันได้หมายความว่า จะไม่มีข้อพิพาทใดเลยที่ถูกระงับขึ้นมาระหว่างกระบวนการเลือกตั้ง แต่น่าจะหมายความถึงการส่งเสริมให้ยึดกฎกติกาและข้อบังคับมากกว่าโดยวิธีการดังนี้

- มีกรอบกฎหมายที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และไม่แย้งกัน
- มีวัฒนธรรมทางการเมืองและวัฒนธรรมภาคพลเมืองที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยตามกฎหมาย
- มี กกต. องค์กร ขพต. และสมาชิกองค์กรที่ทำหน้าที่ได้โดยอิสระ เป็นมืออาชีพ และเป็นกลางทางการเมือง
- มีจรรยาบรรณการเลือกตั้งซึ่งเห็นชอบร่วมกัน

ก) กรอบกฎหมายที่เหมาะสม

มีเครื่องมือหรือมาตรการหลายอย่างที่ป้องกันมิให้เกิดการพิพาทในการเลือกตั้ง บางอย่างมีแหล่งที่มาจากภายนอก รศต. ในขณะที่บางอย่างมาจากภายในระบบนั่นเอง

จากแหล่งที่มาภายนอก

- การออกแบบและนำมาใช้ซึ่งกรอบรัฐธรรมนูญและตัวบทกฎหมาย ที่เอื้อต่อการมีรัฐบาลที่เป็นตัวแทนประชาชนและเป็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และกระบวนการเลือกตั้ง
- การมีส่วนร่วมของพรรคการเมืองหลัก ภาคส่วนสำคัญของสังคม ในการออกแบบและปฏิรูปกรอบกฎหมายการเลือกตั้ง
- การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองและการศึกษาของพลเมือง (เช่น หลักการและค่านิยมประชาธิปไตย การเคารพกติกา สิทธิมนุษยชน)

- การพัฒนาระบบพรรคการเมืองหลายพรรคและประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองต่างๆ
- การผนวกเรื่องบทบาทหญิงชายและเสียงข้างน้อยเข้าไว้ในกรอบประเทศ และในพื้นที่ทางการเมืองมากขึ้น
- จัดสร้างเงื่อนไขที่เป็นธรรมสำหรับการเลือกตั้ง (โดยเฉพาะเรื่องการเงินและการเข้าถึงสื่อ)
- ส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคม เพิ่มบทบาทให้สามารถสอดส่องดูแลและสังเกตการณ์การเลือกตั้งได้ในทุกขั้นตอน
- กระตุ้นให้สื่อมวลชน ประชาสังคม ผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งและพรรคการเมืองให้การรับรองจรรยาบรรณ
- จัดตั้ง กกต. ที่เป็นมืออาชีพ เปิดกว้าง เป็นองค์กรประจำ ถ้าเป็นไปได้ เป็นอิสระ และเป็นเอกเทศ
- มีข้อกำหนดการเลือกตั้งที่เหมาะสมโดย กกต. ซึ่งสาธารณชนได้รับทราบและมีการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง จากแหล่งที่มาภายใน
- ออกแบบและนำไปปฏิบัติ ซึ่งกรอบรัฐธรรมนูญและตัวบทกฎหมายที่เหมาะสม สำหรับ รศต. ที่เข้าถึงได้และมีประสิทธิภาพ
- แต่งตั้งกรรมการ กกต. และองค์กร ขพต. โดยความเห็นพ้องต้องกันของกลุ่มการเมืองต่างๆ ที่มีบทบาทในสังคม (โดยเฉพาะผู้แทนราษฎรฝ่ายนิติบัญญัติ)
- ส่งเสริม กกต. และองค์กร ขพต. ที่ยึดมั่นในหลักการและค่านิยมประชาธิปไตย (โดยเฉพาะความเป็นอิสระและเป็นกลาง)
- เพิ่มความสามารถของ กกต. และองค์กร ขพต. ในการตัดสินใจที่โปร่งใส และสามารถอธิบายได้ ตลอดจนเผยแพร่คำตัดสินเหล่านั้น

นับเป็นสาระสำคัญที่ว่า ทุก รศต. จะต้องวางวิธีการหรือมาตรการเพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงข้อพิพาทการเลือกตั้ง

- อำนวยให้มีการฝึกอบรมการเลือกตั้งที่เหมาะสม ให้แก่เจ้าหน้าที่ กกต. และองค์กร ยพต.
- สร้างความเชื่อมั่นว่า เจ้าหน้าที่ กกต. และองค์กร ยพต. จะปฏิบัติตามจรรยาบรรณ
- เพิ่มจำนวนสัดส่วนของสตรีและชนกลุ่มน้อยให้มีบทบาทใน กกต. และ องค์กร ยพต.
- วางมาตรการความปลอดภัยสำหรับบัตรเลือกตั้ง ในการนำส่ง การนับ และการรวมคะแนน

การจัดให้มีข้อกำหนดและกลไกที่สอดคล้องกับจารีตประเพณีและบริบทท้องถิ่นซึ่งเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยและคุณค่าร่วมของสังคม อาจช่วยป้องกันการเกิดข้อพิพาทในการเลือกตั้งได้ ทั้งยังต้องใส่ใจที่จะรวมเอาพรรคการเมืองใหญ่ ๆ และภาคประชาสังคมที่สำคัญ เมื่อต้องการพัฒนารอบกฎหมายเลือกตั้ง วิธีการที่แสวงความเห็นพ้องกัน (ไม่เพียงแต่ยึดเสียงส่วนใหญ่) สามารถช่วยมิให้เกิดการพิพาทได้ มาตรการเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นผู้มีส่วนร่วมให้หันมาใช้ช่องทางเชิงสถาบันเพื่อยุติข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้น

กรอบทางกฎหมายควรมีความเรียบง่าย ชัดเจนและไม่แย้งกัน ทั้งยังควรสร้างความเชื่อมั่นในการเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งในทุกด้านอย่างได้ผล โดยมีหลักประกันสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างทันท่วงทีโดยองค์กร ยพต. ที่เป็นอิสระ เป็นกลาง หลักประกันเช่นนี้ช่วยสร้างความไว้วางใจในองค์กร ยพต. และในท้ายที่สุดอาจป้องกันมิให้ข้อพิพาทเกิดขึ้น

ข) การเมืองประชาธิปไตยกับวัฒนธรรมภาคพลเมือง

การพัฒนาวัฒนธรรมกับการศึกษาทางการเมืองของพลเมืองบนพื้นฐานหลักการ และค่านิยมประชาธิปไตย สามารถช่วยให้เล็งจาก

การเกิดข้อพิพาทในการเลือกตั้งได้ หลักการนี้รวมถึงการเคารพอย่างจริงจังต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการยุติข้อพิพาทอย่างสันติโดยผ่านช่องทางที่พึงใช้ การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นความรับผิดชอบ ไม่เพียงแต่ของผู้นำทางการเมือง หากของพลเมืองทุกคนด้วย โดยไม่เว้นแม้สถาบันของรัฐและสื่อ

ในสังคมที่ทัศนคติทางวัฒนธรรมเปิดช่องให้ระบอบอำนาจนิยมดำรงอยู่ ความขัดแย้งในการเลือกตั้งจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งกว่า ในที่ใดซึ่งกฎหมายถูกจัดการโดยใช้กำลัง และสาธารณชนทั่วไปบางครั้งก็ยอมรับการกระทำผิดกฎหมาย ในที่นั้น จะจัดตั้ง รชต. ที่ได้ผลและมีประสิทธิภาพได้ยาก ดังนั้น รชต. ซึ่งคล้ายกันในแง่กรอบกฎหมายและการออกแบบเชิงสถาบัน อาจทำหน้าที่ได้แตกต่างกันในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการเมืองที่แตกต่างกัน

ค) สถาบันที่ทำหน้าที่โดยอิสระ เป็นมืออาชีพและเป็นกลาง

กกต. และองค์กร ยพต. ไม่ว่าจะ เป็นอิสระ มีลักษณะเป็นหน่วยงานรัฐบาล หรือกึ่งอิสระกึ่งรัฐบาล ต่างต้องทุ่มเทตนเองให้แก่หลักการและค่านิยมประชาธิปไตย และปฏิบัติหน้าที่โดยมีความเป็นอิสระ เป็นมืออาชีพและเป็นกลางทางการเมือง ความเป็นมืออาชีพ ได้แก่การจัดกระบวนการเลือกตั้ง ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้น อย่างเหมาะสมและทันท่วงทีตามหลักการแห่งจริยธรรมและกฎหมายที่จำเป็น ความเป็นมืออาชีพยังต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้และความพร้อม รวมถึงการมีความรับผิดชอบต่อการกระทำและละเว้นการกระทำด้วย

กกต. หรือ องค์กร ยพต. ควรยึดหลักการตามกฎหมาย ความแน่นอน ตรงไปตรงมา เป็นอิสระ เป็นกลางไม่ฝักใฝ่พรรคการเมืองใด ๆ เพื่อเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ในการใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองเลือกตั้ง และช่วยป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทในการเลือกตั้ง ความเป็นอิสระหรือ

กกต. และองค์กร ยพต. ควรยึดหลักการแห่งกฎหมาย ความแน่นอน ความตรงไปตรงมา ความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง และ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

กรอบแห่งกฎหมาย ควรจะต้องมีเนื้อหาเข้าใจง่าย ชัดเจน และเสมอต้นเสมอปลาย

จรรยาบรรณสำหรับ
กต. และองค์กร ยศต.
ส่งเสริมหลักนิติธรรม
และเสริมให้ครอบคลุม
กฎหมายเชิงแกร่ง
รวมทั้งช่วยป้องกันการ
กระทำผิดและการเกิด
ข้อพิพาท

ความเป็นเอกเทศขององค์กรที่ดูแลการบริหารจัดการกระบวนการเลือกตั้งแลเห็นได้จากการปฏิบัติหน้าที่ภายในอาณัติของกฎหมายเท่านั้น และปลอดจากการแทรกแซงใดๆ ของรัฐบาลหรือพรรคการเมือง กระบวนการเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเชื่อมั่นว่าผู้ได้รับผิดชอบการบริหารและการตัดสินใจมีความเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ทางการเมือง และปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระต่อรัฐบาลและพรรคการเมือง การรับรู้ว่าคุณคนที่บริหารกระบวนการเลือกตั้งและแก้ไขข้อพิพาทเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นการเฉพาะนั้น จะทำลายความน่าเชื่อถือของกระบวนการเลือกตั้งทั้งหมด จนถึงขั้นที่ยากที่จะฟื้นฟูความมั่นใจกลับคืนมา

ความเป็นอิสระ ความเป็นมืออาชีพ และความเป็นกลางทางการเมืองอาจได้มาโดยการให้สมาชิกใน กต. และองค์กร ยศต. มีหลักประกัน เช่น ความมั่นคงในการทำงาน เงินเดือนที่เทียบเท่ากับหน่วยงานอื่นได้ และภูมิคุ้มกันทางอาญา ควรมีข้อห้ามมิให้บุคลากรระดับสูงของ กต. หรือ องค์กร ยศต. มีตำแหน่งในหน่วยงานอื่นในระหว่างหรือภายหลังการพ้นตำแหน่งในระยะเวลาที่เหมาะสม

อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับ กต.หรือองค์กร ยศต. คือ การตัดสินใจในแต่ละเรื่องต้องโปร่งใสและอธิบายให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องและสังคมในวงกว้างหายข้องใจได้ การเปิดเผยแก่สาธารณชนจะช่วยป้องกันการบิดเบือนข่าวสารข้อมูล ที่อาจมีผลทำให้กระบวนการเลือกตั้งขาดความชอบธรรม หรือทำให้อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งอ่อนแอลง

ง) จรรยาบรรณการเลือกตั้ง

ประมวลจรรยาบรรณหรือจรรยาบรรณที่เสริมครอบคลุมกฎหมายของประเทศ ได้เริ่มมีขึ้นสำหรับ กต. และองค์กร ยศต. ประมวลจรรยาบรรณในทำนองเดียวกันมีอยู่สำหรับพรรคการเมือง (และบางครั้งสำหรับสื่อและผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งด้วย) เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าหน่วยงาน

เหล่านี้จะประพฤติปฏิบัติอย่างมีจรรยาบรรณ และอย่างมืออาชีพ ประมวลจรรยาบรรณเหล่านี้ส่งเสริมหลักนิติธรรมและเสริมกรอบการใช้กฎหมายให้ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยป้องกันการละเมิดและการเกิดข้อพิพาท

ในขณะที่ กต. และองค์กร ยศต. หลายแห่งมีประมวลจรรยาบรรณเช่นนี้ แต่การไม่มีประมวลจรรยาบรรณหรือเอกสารในทำนองเดียวกันที่เป็นลายลักษณ์อักษร มิได้หมายความว่า กรรมการและเจ้าหน้าที่องค์กรเหล่านี้ไม่มีองค์จรรยาบรรณทางวิชาชีพ หลักการและคุณค่านิยม มักมีการกำหนดและคุ้มครองไว้ในบทบัญญัติต่างๆ ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญและตัวบทกฎหมาย กระนั้นก็ตาม การยอมรับข้อบัญญัติเช่นนี้โดยตรงโดยองค์กรที่รับผิดชอบกระบวนการเลือกตั้ง จะช่วยเน้นถึงความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามข้อบัญญัติดังกล่าว

6. ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (ยศต.)

คำว่า “ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง” (หรือระบบ ยศต.) นี้ อ้างอิงถึงกรอบทางกฎหมายที่แจกรายละเอียดของกลไกในระบบ รศต. ที่ถูกออกแบบมาเพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง อันนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิเลือกตั้ง การยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งอาจถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่ขององค์กรนิติบัญญัติ องค์กรตุลาการ หรือ กต.ที่มีอำนาจตุลาการ หรือองค์กรเฉพาะกิจ การจำแนกองค์กรเหล่านี้จะมีการขยายความไว้ในข้อ 7.

ระบบ ยศต. มีจุดมุ่งหมายเพื่อความซื่อสัตย์สุจริตของกระบวนการเลือกตั้ง ระบบ ยศต. สามารถประกาศให้เป็นโมฆะหรือแก้ไขการกระทำที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ผิดกฎหมาย โดยผ่านการร้องคัดค้าน และสามารถลงโทษผู้กระทำผิดหรือบุคคลที่รับผิดชอบต่อความผิดปกติที่เกิดขึ้น การคัดค้านการเลือกตั้งคือการร้องเรียนโดย

คำว่า ‘ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง’ (ระบบ ยศต.) หมายถึงกรอบทางกฎหมายที่พรรณนาถึงกลไก รศต. ซึ่งถูกออกแบบมาแก้ไขข้อพิพาทในการเลือกตั้ง นั่นจึงเป็นการป้องกันสิทธิเลือกตั้ง

โดยการใช้มาตรการทั้งการลงโทษและการแก้ไขให้ถูกต้องระบบ ยศต. จะดูแลกระบวนการเลือกตั้ง ให้ความมั่นใจว่าการเลือกตั้งจัดขึ้นตามข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญและ/หรือธรรมนูญการปกครองประเทศ

ผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียกับการเลือกตั้ง ว่าสิทธิการเลือกตั้งของตน ถูกละเมิด คำร้องคัดค้านเหล่านี้มีลักษณะเป็นการแก้ไขเยียวยา ที่ช่วยเป็นหลักประกันว่าการเลือกตั้ง (และการลงประชามติ) นั้น เป็นไปตามกฎหมาย ว่าความบกพร่องหรือผิดปกติดังกล่าวเกิดขึ้นนั้น ได้รับการพิจารณา เปลี่ยนแปลง ยกเลิก หรือแก้ไข และว่าสิทธิการเลือกตั้งใดๆ นั้น ได้รับการคุ้มครองหรือฟื้นฟู

ระบบ ยพต. ยังคุ้มครองความถูกต้องตามกฎหมายของกระบวนการเลือกตั้ง โดยใช้กลไกทบทวนที่ลงโทษไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่กระทำการละเมิดหรือบุคคลที่ดูแลรับผิดชอบมิให้เกิดการละเมิดขึ้น การลงโทษเช่นนี้เป็นไปตามการบังคับใช้กฎหมายปกครองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (ซึ่งกำหนดบทลงโทษ) หรือกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยใช้มาตรการแก้ไขเยียวยา และ/หรือการลงโทษ ระบบ ยพต. ควบคุมดูแลกระบวนการเลือกตั้ง สร้างความมั่นใจว่าการเลือกตั้งดำเนินไปตามหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และ/หรือตัวบทกฎหมาย

ก) การกระทำความผิดอาญาและการละเมิดทางปกครอง

การกระทำความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และการละเมิดทางปกครอง เป็นการกระทำผิดกฎหมาย หรือไม่เป็นไปตามกฎหมาย ที่รวมถึงการกระทำหรือละเว้นการกระทำที่มีโทษอาญา และ/หรือโทษทางปกครอง การกระทำความผิดอาญาอาจมีการลงโทษทั้งทางอาญา และทางปกครอง ในขณะที่การละเมิดทางปกครอง (เช่น การกระทำ หรือการละเว้นการกระทำโดยผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร ผู้สังเกตการณ์ หัวหน้าพรรคการเมือง หรือองค์กรด้านสื่อ) ไม่ถือเป็นการกระทำผิดอาญา การละเมิดเช่นนั้นมักถูกสอบสวน (และลงโทษ) โดย กกต. ที่มีอำนาจลงโทษทางปกครอง การจำแนกกระหว่างการกระทำผิดทั้งสองประเภทจะบัญญัติไว้ในกฎหมายเลือกตั้งของแต่ละประเทศ

ข) การลงโทษ

การลงโทษสำหรับความผิดทางอาญาที่กระทำในกระบวนการเลือกตั้งมักจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลอาญา อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี ก็มีเหมือนกันที่ศาลเลือกตั้งซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษ หรือ กกต. เอง เป็นผู้ใช้อำนาจนั้น กลไกเพื่อการลงโทษมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ การอุทธรณ์คำตัดสินอาจทำได้โดยส่งสำนวนให้ องค์กร ยพต.

การละเมิดทางปกครองอาจนำไปสู่การลงโทษทางปกครอง ตัวอย่าง เช่น

- การว่ากล่าวตักเตือน การพักงาน การถอดถอน หรือการตัดสิทธิ พนักงานของรัฐ หรือพนักงานการเลือกตั้ง
- การลดเงินช่วยเหลือที่รัฐให้แก่พรรคการเมือง
- การระงับสิทธิการใช้เวลาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ที่รัฐจัดให้พรรคการเมืองเพื่อการโฆษณา หรือการสื่อสารสาธารณะ
- การเสียสิทธิหรือการยกเลิกสิทธิการสมัครรับเลือกตั้ง หรือ
- การปรับ หรือการลงโทษทางการเงินระวางอื่น

ค) การลงโทษทางแพ่งและการเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

กลไกทางการเมือง เช่น การถอดถอนหรือการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อาจบังคับใช้กับองค์กรนิติบัญญัติ สภาการเมือง หรือข้าราชการระดับสูง (เช่น รัฐมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้พิพากษา หรือกรรมการการเลือกตั้ง) ที่กระทำผิดร้ายแรงในกระบวนการเลือกตั้ง บทลงโทษอาจรวมถึงการขาดคุณสมบัติจากการดำรงตำแหน่ง ในหน่วยงานรัฐในระยะเวลาที่กำหนด

การลงโทษทางแพ่งอาจใช้ได้เช่นกันกับผู้กระทำผิดที่ละเมิดกฎหมายเลือกตั้งในข้อต่างๆ เช่น การวินิจฉัยทางกฎหมายที่ไม่เหมาะสม

กลไกทางการเมือง เช่น การถอดถอน หรือการได้ส่วนทางการเมือง อาจนำมาใช้กับหน่วยงานนิติบัญญัติ ฝ่ายการเมือง หรือพนักงานของรัฐ ระดับสูง

สม ความผิดพลาดโดย กกด. ความผิดพลาดในการในส่วนขององค์กร ยพต. หรือการออกแบบ รัชต. ที่บกพร่อง การลงโทษเช่นนี้อาจต้องมีการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดแก่ประชาชน หรือกลุ่มของพลเมืองผู้ร้องเรียน ว่าสิทธิเลือกตั้งของตนถูกละเมิด

7. การจำแนกระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (ระบบ ยพต.)

โดยที่ยังไม่มีสูตรใดสูตรหนึ่งที่เป็นหลักประกันว่า กระบวนการเลือกตั้งจะเป็นไปตามกรอบของกฎหมาย จึงมีระบบ ยพต. ที่หลากหลายให้เราได้ศึกษา โดยทั่วไป ระบบ ยพต. ของแต่ละประเทศมักเป็นผลผลิตจากบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และการเมือง รวมทั้งจารีตประเพณีทางกฎหมายของประเทศนั้น ในขณะที่บทเรียนจากประเทศหนึ่งไม่อาจใช้ได้กับประเทศอื่นเสมอไป การศึกษาเปรียบเทียบทำให้เห็นจุดอ่อนจุดแข็งของประสบการณ์แต่ละประเทศ

ในการเปรียบเทียบระบบ ยพต. ที่ใช้กันทั่วโลก น่าจะเป็นการดีที่จะจำแนกรูปแบบของระบบ ยพต. ซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แจ่มชัดขึ้น มีตัวเกณฑ์สำหรับการจำแนกระบบดังกล่าวหลายตัว และแสดงให้เห็นความได้เปรียบเสียเปรียบของแต่ละระบบ ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 1

ก) ตัวเกณฑ์สำหรับจำแนกระบบ ยพต.

มีตัวเกณฑ์หลายตัว ที่จะจำแนกการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง และในหลายกรณี ระบบ ยพต. ระบบหนึ่ง จัดการกับคำร้องคัดค้านที่ต่างกันด้วยวิธีการที่ต่างกันด้วย ดังนั้น ระบบ ยพต. ระบบเดียวอาจรวมเอาองค์กร ยพต. หลายองค์กรเข้าด้วยกัน

วิธีหนึ่งที่จะจำแนกระบบ ยพต. คือ ถูตามองค์กรที่รับคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งไว้พิจารณาเป็นจุดแรก กระนั้นก็ตาม ในเมื่อ

สำนวนร้องเรียนส่วนใหญ่มักเข้าช่องทางของ กกด. การศึกษาวิเคราะห์ของ International IDEA ในที่นี้ จึงเลือกใช้พื้นฐานขององค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินขั้นสุดท้าย หรือ “last instance body” ซึ่งมีอำนาจวินิจฉัยการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ที่ประเทศประชาธิปไตยทุกประเทศจัดขึ้น โดยการใช้ตัวเกณฑ์นี้จึงจำแนกได้ว่า ระบบ ยพต. ของโลกแบ่งได้เป็น 4 แบบ หรือ 4 ประเภทตามที่ปรากฏในกล่องข้อความที่ 1 หากต้องการข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรที่รับคำร้องคัดค้านเป็นจุดแรก โปรดดูใน International IDEA Unified Database ที่ <http://www.idea.int>

กล่องข้อความที่ 1 การจำแนกทั่วไปของระบบ ยพต.
การตัดสินคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งในขั้นสุดท้ายอาจอยู่ในความรับผิดชอบของ

- องค์กรนิติบัญญัติ (โดยรัฐสภาหรือสภาการเมืองอื่น)
- องค์กรตุลาการ
 - ศาลยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ
 - ศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญ
 - ศาลปกครอง
 - ศาลชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้ง
- กกด. ที่มีอำนาจตุลาการอยู่ด้วย
- องค์กรเฉพาะกิจที่ตั้งขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างประเทศ หรือในฐานะที่เป็นคำตอบเชิงสถาบันภายในชาติต่อกระบวนการเลือกตั้งหนึ่งใดโดยเฉพาะ

ข) แนวโน้มในระบบ ยพต.

แม้ว่าในยุคหนึ่ง เคยเป็นเรื่องปกติที่สภานิติบัญญัติเป็นผู้ใช้อำนาจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับผลการเลือกตั้ง แต่ในหลายปีที่ผ่านมา แนวโน้มได้เคลื่อนย้ายไปสู่ ‘ตุลาการนิวทริ’ ของกระบวนการเลือกตั้ง องค์กรตุลาการเริ่มมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นในการหาข้อยุติความขัดแย้งในการเลือกตั้ง และให้ความเชื่อมั่นว่าข้อพิพาทจะมีข้อยุติที่ข้อขัดแย้งโดยกฎหมาย การเคลื่อนย้ายของอำนาจส่วนนี้เป็นความพยายามหลีกเลี่ยงตัวเกณฑ์ที่กินความอย่างกว้าง ๆ และเปิดช่องให้เจรจาต่อรองทางการเมืองแบบนักฉวยโอกาส ที่บางครั้งอาจพบเห็น เมื่อระบบ ยพต. อยู่ในองคาพยพทาง

*หน่วยงานตุลาการ
นับวันจะต้องเข้ามา
รับผิดชอบในการยุติ
ความขัดแย้งจากเหตุ
เลือกตั้งมากยิ่งขึ้น
รวมทั้งให้ความมั่นใจว่า
การพิพาทต่าง ๆ
ได้ยุติลงตามกลไก
แห่งกฎหมาย*

*โดยที่ไม่มีสูตรสำเร็จใด
แม้แต่สูตรเดียวที่จะ
ป้องกันว่า กระบวนการ
เลือกตั้งจะดำเนินไป
ตามกรอบกฎหมาย
จึงทำให้มีระบบ ยพต.
ที่หลากหลาย*

นิติบัญญัติ หรือสภาการเมือง กรรมการใน กกต. ในปัจจุบันก็เช่นกัน มักมีการกำหนดให้มาจากฝ่ายตุลาการ หรือแต่งตั้งด้วยวิธีที่คล้ายคลึงกับการแต่งตั้งผู้พิพากษา (ด้วยชื่อเรียกหรือต่อตัวบุคคลเช่นเดียวกัน) หรือมีเงื่อนไขของการจ้างงานที่เท่าเทียมกับผู้ดำรงตำแหน่งสูงสุดในฝ่ายตุลาการ ในอดีต พรรคการเมืองเคยมีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการเลือกตั้งและยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันงานของพรรคการเมืองมักจำกัดอยู่ที่การสอดส่องและดูแลงานของ กกต.

ค) ระบบ ยพต. ที่อยู่ในความดูแลขององค์กรนิติบัญญัติ หรือสภาการเมืองอื่น

มีไม่กี่ประเทศที่มอบหมายระบบ ยพต. ให้แก่องค์กรนิติบัญญัติ เป็นการเฉพาะ ประเทศส่วนใหญ่ที่ยังคงมีระบบเช่นนี้ จะเป็นในเรื่อง (1) การกระทำและการตัดสินใจที่ไม่ใช่การตัดสินใจผลการเลือกตั้ง หรือ (2) การตัดสินใจผลการเลือกตั้งโดยรัฐสภา ทั้งนี้ ได้มีการพิจารณาโดยฝ่ายตุลาการด้วยแล้ว ระบบเช่นนี้เป็นตัวอย่างของระบบผสมในการยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง

ง) ระบบ ยพต. ในความดูแลขององค์กรตุลาการ

จากการที่มีการใช้อำนาจโดยไม่ชอบขององค์กรนิติบัญญัติ หรือสภาการเมือง ที่รับผิดชอบระบบ ยพต. ระบบ ยพต.ส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงหันมาใช้องค์กรตุลาการที่ตรงไปตรงมาและเป็นกลาง ระบบ ยพต. ฝ่ายตุลาการให้หลักประกันที่ดีกว่าในแง่การยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งบนพื้นฐานของกฎหมายมากกว่าผลประโยชน์ทางการเมือง

ระบบ ยพต. ฝ่ายตุลาการอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์กรที่รับผิดชอบ

- ศาลยุติธรรมในฝ่ายตุลาการ
- ศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญ
- ศาลปกครอง และ
- ศาลชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้ง

มีเพียงไม่กี่ประเทศ ที่ระบบ ยพต. อยู่ใน การดูแลเป็นพิเศษ ของหน่วยงานตุลาการ

ระบบ ยพต. ที่เห็นกัน ตามปกติก็คือ การมอบอำนาจให้ ศาลสถิตยุติธรรม อันเป็นหน่วยงาน ฝ่ายตุลาการเป็นที่ ยุติข้อคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

(1) ศาลยุติธรรมในฝ่ายตุลาการ

รูปแบบที่พบบ่อยที่สุดของระบบ ยพต. คือรูปแบบที่มอบหมายการยุติคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งในขั้นสุดท้ายให้แก่ศาลยุติธรรมในฝ่ายตุลาการ บ่อยทีเดียวที่ระบบนี้จะรวมเอาศาลฎีกาของประเทศไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่โดยตรง หรือผ่านการอุทธรณ์ ในการออกแบบระบบดังกล่าว จะต้องคำนึงถึงความเป็นอิสระและความน่าเชื่อถือของระบบตุลาการที่มีอยู่ด้วย โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตยที่เริ่มต้นหรือกำลังพัฒนาให้เข้มแข็ง การขาดความน่าเชื่อถือใดๆ ในระบบตุลาการ และการรับรู้ใดๆ (แม้จะไม่มีมูลก็ตาม) ว่าระบบดังกล่าวขาดความเป็นอิสระ หรืออยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายบริหารหรือพรรคการเมืองในรัฐบาล ย่อมบั่นทอนความน่าเชื่อถือของระบบ ยพต. ลงอย่างมาก

(2) ศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญ

การใช้ศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญในระบบ ยพต. เป็นการให้ความรับผิดชอบในการตัดสินใจเรื่องความถูกต้องของการเลือกตั้งแก่องค์กรที่มีอำนาจตัดสินใจคดีตามรัฐธรรมนูญ ในบางประเทศ องค์กรเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการ ในบางประเทศก็ไม่ใช่ ระบบ ยพต. บางระบบ เช่นของฝรั่งเศส ใช้องค์กรแบบผสมที่มีอำนาจวินิจฉัยทั้งทางรัฐธรรมนูญและทางปกครอง และมีสำนักงานเป็นหน่วยงานที่เป็นอิสระ ในระบบอื่น ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาการอุทธรณ์คำตัดสินในบางเรื่องของศาลปกครอง และวินิจฉัยคำร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง

(3) ศาลปกครอง

รูปแบบที่สามของระบบ ยพต. ซึ่งไม่ค่อยได้ใช้กัน คือการให้ศาลปกครอง ที่บางแห่งเป็นเอกเทศ บางแห่งเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการนั้น เป็นองค์กรที่ทำให้คดีเป็นที่สิ้นสุด

การใช้ศาลรัฐธรรมนูญ หรือสภาในระบบ ยพต. คือการให้ความ รับผิดชอบในการตัดสินใจ ด้วยความถูกต้อง ของการเลือกตั้งแก่ องค์กรที่อยู่ภายใต้ รัฐธรรมนูญ

(4) ศาลชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้ง

ระบบ ยพต. รูปแบบนี้ใช้ศาลที่เชี่ยวชาญเรื่องการเลือกตั้ง บางแห่งเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการ บางแห่งเป็นอิสระจากรัฐบาล องค์กรเหล่านี้มีความเป็นอิสระในการทำหน้าที่และมีอำนาจหน้าที่ตัดสิน คำร้องคัดค้านผลการเลือกตั้งในชั้นสุดท้าย

ศาลชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้งซึ่งคำตัดสินอาจถูกอุทธรณ์ต่อ ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือทั้งสองศาลตามลำดับนั้น จัดอยู่ในระบบ ยพต. ประเภทที่การตัดสินคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งในชั้นสุดท้าย เป็น ของศาลยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ หรือของศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการ รัฐธรรมนูญ

ที่มีได้รวมอยู่ในประเภทนี้คือ ศาลชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้งที่ทำ หน้าที่เป็น กกต. ด้วย (ดูข้อต่อไป) แม้ว่าจะได้รับมอบหมายการยุติข้อ พิพาทในการเลือกตั้งทุกรูปแบบในชั้นสุดท้าย แม้องค์กรเหล่านี้จะเรียก ชื่อเป็นศาลเลือกตั้ง แต่เนื่องจากทำหน้าที่ในการจัดการการเลือกตั้ง อย่างเป็นเอกเทศหรือเป็นอิสระด้วย จึงถูกจัดอยู่ในประเภทระบบ ยพต. ซึ่ง กกต. เป็นผู้ตัดสินชั้นสุดท้าย

บางประเทศมีหน่วยงานชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้งที่เป็นเอกเทศ และเป็นอิสระสองหน่วยงาน หน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบในทางปกครอง รวมทั้งการจัดการ การสั่งการและควบคุมดูแลการเลือกตั้ง (หมายถึง กกต.) ในขณะที่อีกหน่วยงานหนึ่งทำหน้าที่ตัดสินคำร้องคัดค้านการ ตัดสินของกกต. (หมายถึง ยพต.) ระบบเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปในละติน อเมริกา เราควรแยกแยะระบบที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถร้องคัดค้าน กับ กกต. ที่เป็นอิสระและอุทธรณ์ต่อศาลคดีเลือกตั้งที่เป็นเอกเทศและ เป็นอิสระ ออกจากระบบที่องค์กรที่รับฟังคำอุทธรณ์ (หน่วยงานชั้น อุทธรณ์) เป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการ

คณะผู้พิพากษาคดีเลือกตั้งที่มีความชำนาญพิเศษหลายคณะ ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะงานประจำ อย่างน้อยในส่วนของสมาชิกของ องค์การพินในระดับสูงสุด อย่างไรก็ตาม คณะอื่น ๆ มักมีลักษณะชั่วคราว และประกอบขึ้นเพื่อทำหน้าที่เมื่อมีการเลือกตั้ง การมีความเชี่ยวชาญ เฉพาะและการทำงานเต็มเวลาในเรื่องคดีความการเลือกตั้ง อาจนำไป ผู้สมรรถนะทางวิชาชีพที่สูงขึ้น แต่อาจทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นด้วย ในสังคมที่การร้องคัดค้านคดีเลือกตั้งมีจำนวนไม่สูง การดำรงอยู่ของ หน่วยงานถาวรในห้วงเวลาก่อนและหลังเลือกตั้งอาจไม่จำเป็น

จ) ระบบ ยพต. ที่อยู่ในการดูแลของ กกต. ที่มีอำนาจ ตุลาการอยู่ด้วย

ภายใต้ระบบ ยพต. นี้ กกต.ที่เป็นอิสระ ทำหน้าที่ทั้งบริหาร จัดการกระบวนการเลือกตั้ง และใช้อำนาจตุลาการเพื่อยุติคำร้องคัดค้าน และวินิจฉัยชี้ขาด รัฐธรรมนูญบางฉบับได้ให้อำนาจตุลาการเด็ดขาดแก่ กกต. ทำให้ กกต. เป็นเสมือนฝ่ายที่สี่ของอำนาจอริปไตยในการปกครอง

องค์กร ยพต. บางแห่งเป็นผู้ตัดสินคดีเลือกตั้ง หรือเป็นศาล เลือกตั้ง บุคลากรจะมีสภาพการทำงานที่มั่นคงเหมือนเจ้าพนักงาน ตุลาการ สำหรับ กกต. ที่เป็นอิสระ ซึ่งนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการ บริหารงานเลือกตั้งแล้ว ยังมีอำนาจทางตุลาการอย่างมีนัยสำคัญด้วยนั้น พึงได้รับการพิจารณาว่าเข้าข่ายเป็นองค์กรตุลาการ

ในการนำระบบ ยพต. ซึ่งมอบอำนาจเด็ดขาดทางตุลาการให้ แก่ กกต. มาใช้นั้น จะต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง เนื่องจากมีความ เสี่ยงต่อการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยเฉพาะเมื่อการตัดสินไม่เปิดช่อง ทางอุทธรณ์หรือทบทวน การดูแลอำนาจอาจเป็นไปได้เมื่อองค์กรเดียว รับผิดชอบทั้งการจัดการเลือกตั้งและการตัดสินข้อพิพาทที่เกิดจากการ เลือกตั้ง ซึ่งเป็นกรณีของ กกต. ที่ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้พิพากษา และเป็น ฝ่ายที่ถูกร้องคัดค้านไปในตัว

การรับรอง ระบบ ยพต. ที่ กกต.เป็นผู้ใช้อำนาจ ตุลาการเป็นที่ยุติข้อ พิพาท ควรต้องมีการ พิจารณาให้ความสำคัญ เป็นพิเศษ เนื่องจาก มีความเสี่ยงต่อการดู แก่อำนาจ โดยเฉพาะ ในกรณีที่ตัดสินแล้ว ไม่มีขั้นตอนให้ทบทวน คำตัดสิน

ศาลชำนาญพิเศษคดี เลือกตั้งมีความเป็น อิสระในการปฏิบัติ หน้าที่และทรงไว้ซึ่ง อำนาจเด็ดขาดในการ ตัดสินการร้องคัดค้าน ผลการเลือกตั้ง

ค) ระบบ ยพต. ที่อยู่ในความดูแลขององค์กรเฉพาะกิจ

ระบบสุดท้าย ได้แก่ระบบ ยพต. ที่เป็นองค์กรเฉพาะกิจ ตั้งขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านภายหลังความขัดแย้งที่รุนแรงในประเทศ ซึ่งบางครั้งเป็นทางออกที่มีองค์การระหว่างประเทศเป็นผู้ให้การสนับสนุน ระบบในรูปแบบนี้ มีกลไกในการยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวเท่านั้น และถูกจัดตั้งขึ้นให้ดูแลการเลือกตั้งเพียงหนึ่งหรือหลายครั้ง จนกว่าจะมีระบบ ยพต. ที่ถาวรเป็นรูปเป็นร่างขึ้น

(1) องค์กรเฉพาะกิจจัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานระหว่างประเทศ มีส่วนสนับสนุน

ระบบ ยพต. ในรูปแบบนี้ จัดตั้งขึ้นเพื่อยุติคำร้องคัดค้านให้จัดการเลือกตั้งและผลของการเลือกตั้ง และมักจะได้รับการสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศในช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านภายหลังเกิดความขัดแย้ง องค์กรเฉพาะกิจนี้อาจเป็นองค์กรเดียวกับองค์กรที่จัดการเลือกตั้งหรือไม่ก็ได้ วัตถุประสงค์ขององค์กรเฉพาะกิจคือการสร้างความเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งนั้น เสร็จ เที่ยงธรรม และแท้จริง โดยไม่มีกลุ่มหรือภาคส่วนใดถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วม

(2) องค์กรเฉพาะกิจจัดตั้งขึ้นในระดับชาติ

ในบางโอกาส องค์กรเฉพาะกิจถูกจัดตั้งขึ้นเป็นการภายในเพื่อรับมือกับระบบ ยพต. ในการเลือกตั้งหนึ่งหรือหลายครั้ง เพื่อแก้ปัญหาช่วงเปลี่ยนผ่าน โดยปกติจะเป็นผลที่เกิดจากการเจรจาและข้อตกลงเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่ร้ายแรง ระบบ ยพต. ประเภทนี้ มักจะตั้งขึ้นโดยกฎหมายของประเทศ หรือโดยข้อตกลงสันติภาพ และประกอบด้วยชนชาติต่างๆ ภายในประเทศเท่านั้น องค์กรเฉพาะกิจนี้อาจมีลักษณะงานด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ หรือทางปกครอง เนื่องจากเป็นระบบชั่วคราว จึงไม่จัดไว้ในกลุ่มของระบบ ยพต. ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้น

ตารางที่ 1 ข้อเด่นและข้อด้อยของระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (ยพต.) แต่ละประเภท

ชนิดของ ยพต.	ข้อเด่น	ข้อด้อย
องค์กรนิติบัญญัติ	<ul style="list-style-type: none"> อำนวยความสะดวกให้เกิดข้อยุติทางการเมืองเพื่อลดเงื่อนไขหรือความขัดแย้งที่รุนแรง ส่งเสริมธรรมาภิบาลประชาธิปไตยผ่านการสนับสนุนของฝ่ายนิติบัญญัติ ผู้การมีผู้แทนทางการเมือง พิทักษ์ความเป็นอิสระต่อกันระหว่างอำนาจ 3 ฝ่ายของการปกครองประเทศ เพื่อเลี่ยงการเข้าไปเกี่ยวข้องของตุลาการในการต่อสู้ที่เป็นฝักฝ่าย 	<ul style="list-style-type: none"> อาจส่งเสริมการใช้อำนาจโดยมิชอบของเสียงส่วนใหญ่ในฝ่ายนิติบัญญัติผู้ที่มีใจฝักฝายประโยชน์ทางการเมืองของตนเอง กระทบต่อความชอบธรรมเมื่อการตัดสินใจไม่ได้เป็นตามกฎหมาย แต่อยู่บนพื้นฐานการพิจารณาทางการเมือง ส่งเสริมให้การยุติความขัดแย้งในการเลือกตั้งผ่านการเจรจาหรือการระดมพลมากกว่าผ่านช่องทางสถาบันและกฎหมาย
องค์กรตุลาการ	<ul style="list-style-type: none"> ช่วยให้เกิดความชอบธรรมเนื่องจากประกันว่า การตัดสินใจทางการเมืองเป็นไปตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์ของความยุติธรรม ความแน่นอนของกฎหมาย และเสถียรภาพทางการเมือง หลีกเลี่ยงการใช้อำนาจโดยมิชอบของเสียงส่วนใหญ่ของฝ่ายนิติบัญญัติ จึงเป็นการส่งเสริมสิทธิเสียงส่วนน้อย ยอมรับว่าข้อพิพาทในการเลือกตั้งแม้ว่าจะมีเนื้อหาทางการเมือง แต่มีลักษณะเป็นคดีและควรได้รับการแก้ไขตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> อาจส่งเสริมให้พลังทางการเมืองที่ไม่เห็นพ้องกับการตัดสินใจ ทักท้วงความสามารถหรือความเป็นกลางขององค์กรตุลาการ อาจส่งเสริมให้ผู้พิพากษาสุ่มเสี่ยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรณีพิพาททางการเมืองที่มีการฝักฝาย เสียงต่อกรที่พลังทางการเมืองจะเข้าไปควบคุมการแต่งตั้งตุลาการตามเกณฑ์การเมือง แทนที่จะเน้นความสามารถทางวิชาชีพ ความเป็นอิสระ และความเป็นกลาง อาจบ่อนทำลายศาลชั้นสูงที่เกี่ยวข้องหากฝ่ายการเมืองที่พ่ายแพ้ตั้งคำถาม

		ต่อคำวินิจฉัยที่ออกมา
ก.) ศาลยุติธรรมในฝ่ายตุลาการ	<ul style="list-style-type: none"> • สะท้อนลักษณะการเป็นคดีของข้อพิพาทในการเลือกตั้ง และมอบหมายการหาข้อยุติให้แก่องค์กรตุลาการที่มีประสบการณ์มากกว่า • ไม่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูง เนื่องจากไม่ต้องเพิ่มสถาบันใหม่ขึ้นมา 	<ul style="list-style-type: none"> • มิได้ก่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดีที่สุด และทันเวลาที่ ด้วยองค์กรนี้ขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะ และ/หรือมีคดีต่างๆ รออยู่มากมาย • อาจกระทบภาพลักษณ์ของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ในประเทศซึ่งเพิ่งเป็นประชาธิปไตยใหม่ๆ ที่ฝ่ายตุลาการขาดบารมีหรือความเป็นอิสระ • ถ้าฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้เข้าร่วมในการคัดเลือกคณะบุคคลขององค์กรตุลาการ อาจก่อให้เกิดปัญหาขาดความกลมเกลียวทางการเมือง
ข.) ศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญ	<ul style="list-style-type: none"> • ช่วยสนับสนุนให้เกิดความชอบธรรมและความน่าเคารพเชื่อถือของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง เนื่องจากคณะบุคคลในศาลนี้มักมีตำแหน่งสูง ปกติมีบารมีและความสามารถทางวิชาชีพ • ให้หลักประกันว่าการยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งไม่เพียงแต่เป็นไปตามกฎหมาย หากตามรัฐธรรมนูญด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> • ถ้ามีการตัดสินใจก่อนหน้านี้โดยองค์กรตุลาการอื่น อาจมีข้อจำกัดเรื่องเวลาซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพของคำวินิจฉัยใหม่หรือการถูกกาลเทศะ • กระทบต่อภาพลักษณ์ของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งในประเทศซึ่งเป็นประชาธิปไตยใหม่ ซึ่งตุลาการรัฐธรรมนูญจะมีบทบาททางการเมืองมากกว่าบทบาททางตุลาการ
ค.) ศาลปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> • สะท้อนว่าข้อพิพาทในการเลือกตั้งเกี่ยวข้องกับกฎหมายวิธีพิจารณาคดีและกฎหมายทางปกครอง และมอบหมายการหาข้อยุติให้อยู่ในความรับผิดชอบของศาลปกครองที่มีประสบการณ์สูงสุด 	<ul style="list-style-type: none"> • อาจบ่อนทำลายศาลปกครองที่เกี่ยวข้อง หากฝ่ายการเมืองที่พ่ายแพ้ตั้งคำถามต่อคำวินิจฉัยที่ออกมา • มิได้รับการวินิจฉัยที่ทันเวลาที่เสมอไป ด้วยโดยปกติศาลมีคดีอื่น ๆ อีกมากมาย

	<ul style="list-style-type: none"> • ไม่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากไม่มีการตั้งหน่วยงานใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> • ถ้าฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้เข้าร่วมในการคัดเลือกคณะบุคคลของศาลปกครอง อาจก่อให้เกิดปัญหาขาดความกลมเกลียวทางการเมือง
ง.) ศาลชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> • ช่วยให้เกิดคำวินิจฉัยที่มีคุณภาพ และในช่วงเวลาที่เหมาะสม • เป็นจุดสนใจรวมของฝ่ายการเมืองในเรื่องการคัดเลือกคณะบุคคลซึ่งจะช่วยให้นักคณะบุคคลมีหลักประกันเพียงพอในเรื่องความเป็นอิสระ และไม่มีใฝ่ใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง 	<ul style="list-style-type: none"> • อาจมีส่วนให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง กกต. กับศาลเลือกตั้ง • เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น เนื่องจากต้องตั้งศาลเลือกตั้งใหม่ • มีความเสี่ยงว่าการคัดเลือกคณะบุคคลเป็นตุลาการศาลเลือกตั้ง อาจมีความลำเอียงทางการเมืองได้
กกต. ที่มีอำนาจตุลาการอยู่ด้วย	<ul style="list-style-type: none"> • หลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่าง กกต. กับองค์กรที่รับผิดชอบงาน ยพต. • ช่วยให้รู้ว่ามีองค์กรหนึ่งที่รับผิดชอบกระบวนการเลือกตั้งทั้งหมด ดึงความสนใจไปสู่การสรรหา กกต. ตลอดจนเกียรติประวัติและความน่าเชื่อถือของ กกต. • ลดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งที่ปกติสูงลิ่ว 	<ul style="list-style-type: none"> • การรวมศูนย์อำนาจการเลือกตั้งไว้ที่องค์กรหนึ่งเดียว เป็นการเสี่ยงว่าอาจเกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยไม่มีการตรวจสอบโดยองค์กรอื่น • เพิกเฉยต่อสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ซึ่งรับรองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาที่ได้ผล โดยศาลที่เป็นกลางและเป็นอิสระ
องค์กรเฉพาะกิจระดับชาติหรือระหว่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> • ช่วยให้เกิดกลไกที่เป็นสถาบันสำหรับการ กลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยหลังเกิดความขัดแย้ง/วิกฤติทางการเมืองที่ร้ายแรง 	<ul style="list-style-type: none"> • เสี่ยงต่อการที่ระบอบเปลี่ยนผ่านจะอยู่ยาวนาน • เสี่ยงต่อการไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่พ่ายแพ้ • อาจกระตุ้นให้ฝ่ายการเมืองที่พ่ายแพ้ตั้งคำถามต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาคมโลก

8. หลักการและหลักประกันของระบบ ยพต.

‘หลักการ’ เป็นคำนิยามหรือจริยธรรมทางการเมืองที่กำหนดมาตรฐานเพื่อกระตุ้นให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและองค์กรยพต.

ไม่ว่าจะใช้ระบบ ยพต. รูปแบบใดก็ตาม แต่ต้องมีหลักการและหลักประกันร่วมที่เหมือนกันและใช้ได้ในทุกระดับ และโดยทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้เชื่อมั่นว่าการกระทำวิพิจารณา และการตัดสินใจทั้งปวงเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย หลักการและหลักประกันเหล่านี้ถูกนำมาใช้เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีและข้อผูกพันระหว่างประเทศ ตลอดจน ‘การปฏิบัติชอบ’ และ ‘เงื่อนไขขั้นต่ำ’ ที่จำเป็นเพื่อให้ถือได้ว่าระบบ ยพต. สอดคล้องกับหลักนิติธรรม

‘หลักการ’ คือ คุณค่าทางการเมืองและจริยธรรมที่นำมาใช้ตั้งมาตรฐานที่สร้างแรงจูงใจ ทั้งแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือองค์กร ยพต. ระบบ ยพต. จะต้องยึดโยงอยู่ทั้งกับหลักการพื้นฐานในการเลือกตั้ง (ตัวอย่าง เช่น การเลือกตั้งที่เสรี เทียบธรรม และแท้จริง หรือการมีสิทธิเลือกตั้งถ้วนหน้า) และกับหลักการทั่วไปที่ใช้ในขอบเขตต่างๆ ของกฎหมาย (ตัวอย่าง เช่น ความถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ กระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม และสิทธิศักดิ์ด้วยความสามารถ)

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือความเป็นที่สิ้นสุด ซึ่งกำหนดว่าเมื่อช่วงเวลาหนึ่งของวัฏจักรการเลือกตั้งได้สิ้นสุดลง ผลลัพธ์นั้นย่อมเป็นอันยุติและสิ้นสุดด้วย คำวินิจฉัยหรือการกระทำใดที่เกิดขึ้นในห้วงเวลานั้นไม่อาจนำมาฟ้องคัดค้านเมื่อพ้นกำหนดเส้นตายแล้ว

‘หลักประกัน’ เป็นปัจจัยหรือเครื่องมือตามกฎหมายสำหรับธำรงหลักการของระบบ ยพต. หลักประกันสำคัญของระบบ ยพต. ที่มีประสิทธิผลคือ หลักประกันว่าความผิดปกติจะได้รับการแก้ไข โดยทำให้การนั้นไร้ผล ถูกยกเลิก เปลี่ยนแปลง หรือแม้เพียงแคร์รับรู้ความ

ผิดปกตินั้น หลักประกันอื่นๆ รวมถึงกลไกทางกฎหมายที่จะกำหนดและบังคับใช้การลงโทษทางอาญาหรือทางปกครอง

คำว่า ‘หลักประกัน’ อาจแบ่งย่อยเป็นเรื่องโครงสร้างและกระบวนการ หลักประกันเชิงโครงสร้าง (ทางตุลาการ) หมายถึงปัจจัยหรือเครื่องมือทางกฎหมายที่ทำให้ระบบ ยพต. สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นเอกเทศ เป็นอิสระ จากองค์กรอื่นของรัฐบาล พรรคการเมือง และผู้มีส่วนได้เสียในการเลือกตั้ง หลักประกันเหล่านี้มีความจำเป็นเพื่อให้องค์กร ยพต. สามารถยุติคดีความได้อย่างตรงไปตรงมาและไม่ลำเอียง แม้ว่าความไม่ลำเอียงอาจยากเย็นยิ่งสำหรับองค์กรนิติบัญญัติหรือ กตต. ที่เป็นหน่วยงานรัฐบาลซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติข้อพิพาท แต่เพื่อเห็นแก่ความชอบธรรมและความน่าเชื่อถือ ก็ยังต้องคงหลักประกันนี้ไว้ในเป้าประสงค์โดยรวม หลักประกันเชิงกระบวนการ เป็นปัจจัยหรือเครื่องมือทางกฎหมายที่กำกับกระบวนการร้องคัดค้านและพิจารณาคำคัดค้านการเลือกตั้ง โดยนัยนี้ หลักประกันส่งเสริมความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งและสร้างความมั่นใจว่าระบบ ยพต. มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ หลักประกันเหล่านี้อธิบายได้ดังนี้

หลักประกันทางโครงสร้างทำให้การขึ้นนำหลักการของระบบ ยพต. เป็นรูปเป็นร่างขึ้น

ก) หลักประกันเชิงโครงสร้างของระบบ ยพต.

หลักประกันเชิงโครงสร้างทำให้หลักการชั้นนำของระบบ ยพต. เป็นรูปเป็นร่างขึ้น ได้แก่

- การยอมรับทางกฎหมายในความเป็นอิสระขององค์กร ยพต.
- ความเป็นอิสระและไม่ลำเอียงของคณะบุคคล - คณะกรรมการ
- กรอบของสภาพรับผิดและโทษที่จะได้รับขององค์กร ยพต. และกรรมการ
- ความซื่อสัตย์สุจริตและความเป็นมืออาชีพของกรรมการ และ
- ความเป็นอิสระทางการเงินและความยั่งยืนขององค์กร ยพต.

องค์กรยพต.มีการ
ปฏิบัติงานโดยอิสระ
เมื่อยึดโยงไว้กับ
รัฐธรรมนูญธรรมนูญ
การปกครอง หรือ
ข้อกำหนดอื่น ๆ
ที่ออกมาใช้เท่านั้น
และเมื่อถูกแยกออกมา
จากองค์กรอื่น ๆ
ทั้งในทางการปฏิบัติ
หน้าที่และทางกฎหมาย

(1) ความเป็นอิสระขององค์กร ยพต.

สำหรับองค์กร ยพต. ที่เป็นองค์กรตุลาการส่วนใหญ่ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าองค์กร ยพต. เป็นเอกเทศหรือเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่และให้หลักประกันเชิงโครงสร้างดังต่อไปนี้

(2) ความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ขององค์กร ยพต.

ความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ขององค์กร ยพต. เป็นพื้นฐานสำหรับหลักนิติธรรม และสำหรับการเคารพสิทธิเลือกตั้งกับสิทธิมนุษยชน ความเป็นอิสระเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการยุติคำร้องคัดค้านในการเลือกตั้งที่เที่ยงธรรม เป็นกลาง และมีประสิทธิภาพ องค์กร ยพต. จะมีความเป็นอิสระในการทำหน้าที่เมื่อองค์กรถูกผูกพันให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายจัดตั้งและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และเมื่อองค์กรนั้นแตกต่างหากมาจากหน่วยงานอื่นทั้งในบทบาทหน้าที่และทางกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้น ระบบ ยพต. จำนวนหนึ่งมีความเป็นอิสระในการทำหน้าที่มากยิ่งขึ้น เมื่อมีหลักประกันว่าคำวินิจฉัยขององค์กร ยพต. จะไม่ถูกทบทวนหรือแก้ไขโดยหน่วยงานอื่นใด

สิ่งที่ทำให้องค์กร ยพต. มีความเป็นอิสระในการทำหน้าที่คือความสามารถปฏิบัติภารกิจได้โดยปราศจากความกลัว ตัวอย่างเช่น กลัวการถูกลงโทษหรือตำหนิโดยผู้มีอำนาจหน้าที่เหนือกว่า ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า องค์กร ยพต. ตัดสินอะไรไปแล้วจะไม่มีการทบทวน หักล้างหรือแก้ไขโดยผู้มีอำนาจหน้าที่เหนือกว่า และการทบทวนเช่นว่านี้ก็มิได้หมายความว่าในตัวเองว่า ความเป็นอิสระในการทำหน้าที่สูญหายไปหรือถูกจำกัด โดยรวมแล้ว ในการวินิจฉัยตามเนื้อผ้าซึ่งคำร้องคัดค้านที่มีผู้ยื่นขึ้นมานั้น องค์กร ยพต. ควรทำตามอาณัติของตนเองเท่านั้นโดยทั่วไป น่าจะเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ที่จะจัด ระบบ ยพต. ให้เป็นหน่วยงานอิสระและถาวร

2.1) ความเป็นอิสระทางการบริหารและการเงิน

ด้านหนึ่งที่สำคัญของความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ขององค์กร ยพต. คือ อำนาจหน้าที่ในการงบประมาณและการบริหาร ข้อนี้มักมีผลกระทบต่อศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษคดีเลือกตั้ง หรือ กกต. ที่มีอำนาจตุลาการอยู่ด้วย องค์กร ยพต. อื่นๆ เช่น ศาลยุติธรรม หรือองค์กรนิติบัญญัติมักจะมีอิทธิพลในเรื่องเหล่านี้

แม้ว่าการให้อำนาจพิเศษในเรื่องการเงินแก่ กกต. จะพบเห็นได้ทั่วไป แต่การให้อำนาจดังกล่าวแก่องค์กร ยพต. ก็พบเห็นได้ไม่มากนัก และบ่อยครั้งที่จะกล่าวได้ว่ามีองค์กร ยพต. หนึ่งใดที่มีความพอเพียงด้วยตนเองทางการเงิน อย่างไรก็ตาม การมีความเป็นอิสระทางการเงินก็มีพิสัยของมันอยู่ ณ ปลายด้านหนึ่งของพิสัย งบประมาณรัฐที่จัดสรรให้องค์กร ยพต. ในแต่ละปี เป็นอัตราร้อยละที่คงตัวตามที่กำหนดโดยกฎหมาย ณ ปลายอีกด้านหนึ่ง ไม่มีข้อกำหนดการจัดสรรทางการเงินเป็นการเฉพาะสำหรับองค์กร ยพต. และจำเป็นต้องตรงกับหน่วยงานของฝ่ายบริหารที่ดูแลเรื่องงบประมาณอยู่เสมอ

2.2) กรรมการขององค์กร ยพต. ที่เป็นอิสระและไม่ลำเอียง

เพื่อให้ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งเป็นไปตามกรอบแห่งกฎหมาย จึงมีความจำเป็นที่องค์กร ยพต. จะไม่เพียงแต่ต้องเป็นเอกเทศเชิงโครงสร้างและมีอิสระในการทำหน้าที่เท่านั้น แต่ผู้ที่เป็นกรรมการเองก็ต้องกระทำการอย่างอิสระเต็มที่และอย่างมืออาชีพ กรรมการต้องไม่ทำเพื่อประโยชน์อื่นใดนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและของกฎหมายที่จะยังความเป็นอิสระ ไม่ลำเอียง และเป็นมืออาชีพแก่กรรมการองค์กร ยพต. มีตัวอย่างต่อไปนี้

- กำหนดขั้นตอนการสรรหาและแต่งตั้งกรรมการองค์กร ยพต. เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ได้รับการสรรหาจะไม่ใช่เป็นหนี้บุญคุณผูกพันกับดีหรือเป็นปรปักษ์ต่อบุคคลหรือคณะบุคคลใด

กรรมการองค์กร ยพต.
พึงกระทำหน้าที่ด้วย
ความเป็นอิสระสูงสุด
และมีความเป็น
มืออาชีพ

- กำหนดว่า กรรมการองค์กร ยพต. จะต้องถอนตัวจากการวินิจฉัยในกรณีเฉพาะที่ตนอาจมี (หรืออาจถูกมองว่ามี) ประโยชน์ได้เสียเป็นการส่วนตัว ซึ่งอาจไปทำลายความตรงไปตรงมาและไม่ลำเอียงในการวินิจฉัย
- ทำให้แน่ใจในเรื่องความมั่นคงระยะยาว ในเรื่องอาชีพของบุคคลผู้ทำการวินิจฉัย ในเรื่องเงินเดือนของพวกเขา ในเรื่องกรอบเวลา วาระ และเงื่อนไขของการแต่งตั้ง เรื่องเหล่านี้ต้องไม่ถูกปรับเปลี่ยนได้โดยการตัดสินใจของฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายบริหาร หากจะปรับเปลี่ยนได้ก็โดยการแก้ไขกฎหมายเท่านั้น
- กำหนดกรอบของสภาพรับผิดและโทษที่จะได้รับ เพื่อว่ากรรมการองค์กร ยพต. ผู้ฉ้อฉลต่ออำนาจหน้าที่สาธารณะอาจถูกลงโทษได้

(3) กรอบของสภาพรับผิดและเรื่องที่ต้องรับผิด ของ องค์กร ยพต. กับกรรมการ

ระบบ ยพต. โดยทั่วไปจะยึดถือกรอบของสภาพรับผิดและเรื่องที่ต้องรับผิดสำหรับตัวองค์กร ยพต. เองกับกรรมการ กรอบเช่นนี้ช่วยให้สามารถสอดส่องดูแลการทำหน้าที่ขององค์กร ยพต. และนำบทลงโทษมาใช้ในกรณีมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกการกระทำ วิธีพิจารณาและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งดำเนินไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายเลือกตั้งของหลายประเทศจึงไม่เพียงแต่กำหนดอำนาจและบทบาทหน้าที่ขององค์กร ยพต. กับกรรมการเท่านั้น หากยังกำหนดภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ และกลไกสำหรับสภาพรับผิดด้วย

ความโปร่งใสและการเผยแพร่รายงานขององค์กร ยพต.

ความโปร่งใสขององค์กร ยพต. เป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานที่จะก่อให้เกิด

เกิดความน่าเชื่อถือต่อระบบ ยพต. โดยเฉพาะในส่วนของหน้าที่วินิจฉัยและการใช้ทรัพยากรสาธารณะ แม้ในกรณีที่ความโปร่งใสไม่ถูกกำหนดโดยข้อกฎหมาย แต่ก็เห็นตรงกันว่า ความโปร่งใสเป็นการปฏิบัติชอบ เพราะเป็นพื้นฐานของการแสดงให้เห็นถึงความไม่ลำเอียงขององค์กร และเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้มากขึ้น

การปฏิบัติชอบมีตัวอย่าง เช่น การถ่ายทอดออกอากาศการประชุมที่เปิดต่อบุคคลทั่วไป และการเผยแพร่คำวินิจฉัย รวมทั้งเอกสารกระบวนการพิจารณาคดีผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ที่ได้ข้อมูลมา ถ้าคำพิพากษามีฐานคดีโยงมาจากคดีที่เกิดขึ้นก่อนหน้า (เชื่อมโยงต่อเนื่อง) จะช่วยให้แน่ใจถึงความโปร่งใสได้ด้วยการแถลงถึงกรณีก่อนหน้าให้ชัดเจน พร้อมให้เหตุผลประกอบคำตัดสิน ความโปร่งใสยังรวมถึงการมีหอจดหมายเหตุขององค์กร ยพต. ที่เปิดให้สาธารณชนเข้าไปใช้ได้

สภาพรับผิดขององค์กร ยพต.

สภาพรับผิดขององค์กร ยพต. ต่อสังคมสำหรับกิจกรรมและสมรรถนะขององค์กร เป็นฐานที่มาของความน่าเชื่อถือ สภาพรับผิดซึ่งนับว่าองค์กร ยพต. กำลังกระทำไปตามกรอบและแนวทางที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและตัวบทกฎหมาย และยึดมั่นอยู่กับพันธะและมาตรฐานทางจริยธรรม การบริหาร การเงิน และการบริการ

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติและทรัพยากรให้สาธารณชนเข้าถึงได้ เป็นการปฏิบัติชอบเกี่ยวกับสภาพรับผิด และช่วยให้เกิดความไว้วางใจในหมู่ประชาชนทั่วไป รวมทั้งผู้ที่มีพันธัมพันธ์กับองค์กร ยพต. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรรคการเมือง ฝ่ายนิติบัญญัติ และหน่วยงานของรัฐบาลที่เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรให้ และเป็นผู้กำกับดูแลการใช้ทรัพยากรขององค์กร ยพต. ด้วย

แม้ยามที่ความโปร่งใส
จะมีใช้ข้อกำหนดไว้ใน
กฎหมาย แต่ก็ถือ
เป็นการปฏิบัติที่ดี
เนื่องจากการ
แสดงออกเบื้องต้น
ให้เห็นการไม่ฝักใฝ่
ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดและ
เป็นการเพิ่มพูน
ความน่าเชื่อถือ

ความรับผิดชอบพร้อม
ที่จะให้ตรวจสอบได้
ขององค์กร ยพต.
ต่อสังคมสำหรับ
กิจกรรมและการปฏิบัติ
หน้าที่ที่มีความสำคัญ
ต่อความน่าเชื่อถือของ
ระบบ ยพต.

บางระบบกำหนดให้องค์กร ยพต. ต้องส่งรายงานการปฏิบัติหน้าที่และรายงานการใช้งบประมาณให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายตุลาการทราบ แม้จะไม่มีกำบังด้วยกฎหมาย การจัดให้ข้อมูลเหล่านี้ปรากฏแก่สาธารณะในเวลาอันสมควร ถือเป็น การปฏิบัติชอบด้วยเช่นกัน

ความซื่อสัตย์สุจริตและความเป็นมืออาชีพอของกรรมการ ยพต.

ความซื่อสัตย์เชิงสถาบันขององค์กร ยพต. โดยพื้นฐานขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นของกรรมการที่จะดำเนินวัตรปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม และยึดมั่นอยู่กับรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด การมีนโยบายที่เข้มงวด แนวทางการปฏิบัติและจรรยาบรรณเพื่อป้องกันเรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์ จะช่วยให้สาธารณชนมีความไว้วางใจในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตขององค์กร ยพต. ได้เป็นอย่างดี

ความเป็นอิสระทางการเงินและความยั่งยืนขององค์กร ยพต.

หลักการที่ว่า การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยต้องยั่งยืนอยู่ได้นั้น ชี้แนะว่าองค์กร ยพต. ควรทำหน้าที่ที่รับผิดชอบในการเลือกตั้งได้ภายในเวลาที่กำหนดตามกฎหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และถ้าเป็นไปได้ด้วยการใช้จ่ายเงินที่ลดน้อยลงตามประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ความยั่งยืนขององค์กร ยพต. อาจพิจารณาได้จากองค์ประกอบ ดังนี้

- ความยั่งยืนเชิงสถาบัน ด้วยกรอบของรัฐธรรมนูญและตัวบทกฎหมายที่เหมาะสม
- ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและการเงิน ด้วยการจัดให้มีงบประมาณที่เพียงพอและทันทั่วถึง
- ความยั่งยืนของทรัพยากรบุคคล ซึ่งรวมถึงการมีโครงสร้างที่ดีพอของบุคลากรสนับสนุนที่มีคุณภาพ ด้วยเป้าหมายที่จะยังความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งให้ปรากฏอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ดี การพิจารณาด้านการเงินไม่ควรปล่อยให้เกิดการประนีประนอมในเรื่องหลักการพื้นฐานของความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง แม้ว่าองค์กรอาจจะไม่ยั่งยืนในระยะยาว แต่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้แน่ใจได้ว่า การทำหน้าที่ขององค์กร ยพต. อยู่ในระดับสูงเพียงพอที่จะสนองความต้องการในบรรยากาศการเลือกตั้งหนึ่งใดที่มีความอ่อนไหวเป็นพิเศษ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบอบประชาธิปไตยที่ถือใหม่หรือสถาปนาขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ การสนับสนุนของแหล่งทุนในประชาคมระหว่างประเทศ อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากในเรื่องความยั่งยืนขององค์กร ยพต. การสนับสนุนของแหล่งทุนอาจช่วยปรับปรุงคุณภาพการเลือกตั้งครั้งนั้น แต่ต้องหลีกเลี่ยงการพึ่งพาหรืออิทธิพลใดๆ หรือการรับรู้ของสาธารณชนว่ามีการพึ่งพาหรืออิทธิพลเข้าแทรก การสนับสนุนด้านการเงินของแหล่งทุนจะต้องไม่ครอบคลุมเงินเดือนของกรรมการองค์กร ยพต. ซึ่งควรมาจากคลังของรัฐเสมอ

เพื่อประโยชน์ของความยั่งยืน องค์กร ยพต. ควรจัดให้มีกระบวนการและการปฏิบัติที่คุ้มแก่งบประมาณ เพื่อการนี้ พึงมีการประเมินความสามารถขององค์กร ยพต. รวมทั้งการใช้ทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร เงิน และเทคโนโลยีที่องค์กรมีอยู่ด้วย

ข) หลักประกันเชิงกระบวนการของระบบ ยพต.

หลักประกันเชิงกระบวนการมักจะกำหนดไว้เพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินการของระบบ ยพต. สามารถเข้าถึงได้ ได้ผลและมีประสิทธิภาพ หลักประกันเหล่านี้ได้แก่

- ความโปร่งใส ชัดเจน และเรียบง่ายในข้อกำหนดที่ใช้กับระบบ ยพต.
- การเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

หลักประกันแห่งขั้นตอนการปฏิบัติต้องให้อยู่ในร่องในรอยเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าการดำเนินงานของระบบ ยพต.สามารถเข้าถึงได้ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ

การดำรงอยู่ของนโยบายที่เข้มงวด การปฏิบัติ และการมีจรรยาบรรณเพื่อจัดการความขัดกันแห่งผลประโยชน์ ย่อมทำให้ประชาชนไว้วางใจในความซื่อสัตย์ขององค์กร ยพต.

ระบบ ยพต. ที่ดีที่สุด
ย่อมชัดเจนและ
เรียบง่าย

- ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งที่จัดให้เปล่า หรือเป็นการให้บริการในราคายุติธรรม
- การตัดสินใจหรือการกระทำเพื่อแก้ไขสิ่งผิด ที่รวดเร็วและทันทั่วถึง
- สิทธิในการต่อสู้คดีหรือการไต่สวนคดี และกระบวนการยุติธรรมที่ชอบ
- การบังคับคดีตามคำตัดสินและคำชี้ขาดที่สมบูรณ์และทันทั่วถึง
- การตีความและการใช้กฎหมายเลือกตั้งอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

(1) ความโปร่งใส ชัดเจน และเรียบง่ายในข้อกำหนด ที่ใช้กับระบบ ยพต.

ระบบ ยพต. ที่เหมาะที่สุดย่อมชัดเจนและเรียบง่าย ข้อบัญญัติเพื่อการรณรงค์และปกป้องสิทธิการเลือกตั้ง (รวมทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความ) ต้องร่างให้ชัดเจนและง่าย โดยใช้ภาษาของชุมชนที่จะมีการเลือกตั้ง เพื่อไม่เปิดให้มีการตีความผิด ๆ นอกจากนี้ ต้องมีการเผยแพร่เนื้อหาของข้อบัญญัติอย่างกว้างขวาง มาตรการเหล่านี้จะทำให้แน่ใจได้ว่า ข้อบัญญัติต่างๆ มีความโปร่งใส เข้าใจได้ง่าย และมีการปฏิบัติใช้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย โดยเฉพาะโดยองค์กร ยพต. เอง

ข้อบัญญัติทางกฎหมายที่ไม่สมบูรณ์หรือหละหลวม อาจเป็นเหตุให้สับสนว่าเรื่องใดยกเป็นคำร้องคัดค้านได้ และองค์กรใดที่รับผิดชอบพิจารณาคำร้องนั้น ความสับสนดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเลือกตั้งและการได้รับความเที่ยงธรรม อีกทั้งยังอาจทำให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าดำรงตำแหน่งล่าช้า และอาจทำให้ความชอบธรรมของพวกเขาเสียหายได้

กฎหมายเลือกตั้งและวิธีพิจารณาความตามกฎหมายควรให้ร้าย

กฎหมายเลือกตั้งและ
วิธีพิจารณาควรมี
รายละเอียดชัดเจนว่า
ด้วยการรณรงค์
การเลือกตั้งที่อาจ
เกิดขึ้น และระบุ
องค์กรที่รับผิดชอบ
เพื่อแก้ปัญหาแต่ละราย

ละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการคัดค้านการเลือกตั้งที่อาจกระทำได้อีก และองค์กรที่รับผิดชอบในการยุติคำร้องนั้น ๆ กฎหมายควรวางกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า ต่อการกระทำหรือการตัดสินใจใดนั้น จะใช้คำร้องชนิดใด ความชัดเจนจะช่วยหลีกเลี่ยงการยื่นคำร้องคัดค้านต่างชนิดกัน สำหรับการกระทำหรือการตัดสินใจที่เหมือนกัน ต่อองค์กร ยพต. ที่ต่างกัน ซึ่งอาจมีผลให้คำชี้ขาดขัดแย้งกันได้ เพื่อให้เกิดความสะดวกและชัดเจน น่าจะดีกว่าที่จะแยกวิธีพิจารณาความเป็นกฎหมายต่างหาก หรือจัดเป็นหมวดหนึ่งโดยเฉพาะของกฎหมายเลือกตั้ง

เพื่อให้มีความสำคัญในเรื่องความโปร่งใส องค์กร ยพต. ควรจัดให้มีการศึกษาสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่ออธิบายสิ่งจำเป็นในการยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ทั้งในเรื่องเนื้อหาและขั้นตอน ประชาชนที่ต้องการยื่นคำร้องควรรู้ว่าหลักฐานที่ต้องใช้มีอะไรบ้าง เพราะเขาได้รับการคาดหมายว่าจะมีสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เพียงพอ เพื่อมาสนับสนุนเหตุผลและข้อกล่าวอ้างของตน ผู้ร้องคัดค้านพึงรู้ด้วยว่า มีแต่องค์กร ยพต. เท่านั้นที่อาจตัดสินกรณีหนึ่งได้

(2) การเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งได้อย่าง สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนของ ยพต. ควรเข้าถึงได้ในแง่ของเวลา ระยะทาง และค่าใช้จ่าย และรวมถึงทุกฝ่าย ไม่ว่าประชาชน ผู้สมัคร พรรคการเมือง และกลุ่มการเมือง สามารถยื่นเรื่องคัดค้านได้โดยไม่ต้องมีการเลือกปฏิบัติ น่าจะได้รับการชี้ขาดตามเนื้อผ้าอย่างได้ผล และทันกาล โดยปราศจากเงื่อนไขขั้นตอน สิ่งที่ทำให้ปฏิบัติหรืออุปสรรค ทุกคนที่เชื่อว่าสิทธิของตนภายในกระบวนการเลือกตั้งได้ถูกละเมิด จะต้องได้รับการคุ้มครอง เมื่อผลประโยชน์ของตนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง ถูกกระทบอย่างเสียหาย โดยการกระทำของผู้มีอำนาจหน้าที่หรือบุคคลอื่นใด

เพื่อให้การเข้าถึงระบบ ยพต. มีความสะดวก ขั้นตอนในการ

ขั้นตอนการ ยพต.
ควรเปิดช่องทางให้
ประชาชนเข้าถึงและ
มีส่วนร่วม

ยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งควรทำได้ง่าย การยื่นคำร้องต่อผู้มีอำนาจหน้าที่ (ตัวอย่างเช่น ศาลแขวง) ควรจะเพียงพอต่อการเริ่มต้นขั้นตอน เนื่องจากศาลแขวงอาจส่งต่อคำร้องคัดค้านต่อไปยังองค์กร ยพต. ที่เหมาะสม สิ่งนี้ควรทำได้โดยไม่ต้องให้บุคคลหรือหมู่คณะ ต้องเดินทางจากภูมิภาคของตนเองเพื่อมายื่นคำร้องโดยตรงต่อองค์กร ยพต. และให้หลักประกันการเข้าถึงได้ในทางภูมิศาสตร์ซึ่งความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง โดยไม่ต้องมีเครือข่ายที่กระจายศูนย์ขององค์กร ยพต.

การลดความเป็นทางการในการรับคำร้องคัดค้านไว้พิจารณาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน ควรถือเป็นการปฏิบัติชอบสำหรับองค์กร ยพต. ที่จะพิจารณาว่า การยื่นคำร้องใช้ได้แล้ว ถ้ามีการระบุนการกระทำที่ร้องคัดค้าน และเหตุผลของการร้องคัดค้าน แม้มีความผิดพลาดในชื่อเรื่องของการร้องคัดค้าน เขตอำนาจศาล หรือผู้พิจารณา

(3) ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งที่จัดให้เปล่า หรือเป็นการให้บริการในราคายุติธรรม

การเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งที่จัดให้เปล่าหมายความว่าไม่ต้องวางเงินมัดจำ และบริการของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งจัดให้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ร้องคัดค้าน หรือตัวแทน นี่เป็นการส่งเสริมการเข้าถึงความเที่ยงธรรม โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางการเงินของผู้ร้องคัดค้าน หลายประเทศให้หลักประกันว่าจะไม่มีการผลักภาระค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ไปให้แก่บุคคลที่ประสงค์จะยื่นคำร้อง เพื่อให้แน่ใจว่าระบบ ยพต. ที่จัดให้เปล่าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับความคุ้มครองทางศาลมีผลและสมบูรณ์

ในกรณีที่รัฐไม่อาจจัดหาหรือรองรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น กระบวนการคัดค้านพึงมีค่าธรรมเนียมแต่พอควร โดยคำนึงและนำความจำเป็นของผู้ร้องกับความสมแก่เหตุ เพื่อให้แน่ใจได้ว่า ค่าใช้จ่าย

มิได้กลายเป็นอุปสรรคต่อความยุติธรรม ในบางกรณีมีการเรียกให้วางพันธบัตร เงินมัดจำ หรือค่าธรรมเนียมที่จ่ายขาด และบางกรณี ค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการคัดค้านต้องชำระโดยคู่กรณีที่แพ้ความ โดยทั่วไปที่เป็นเช่นนี้ ก็เพื่อป้องกันความพยายามที่จะขัดขวางกระบวนการทางการเมืองโดยร้องเรียนแบบเล่น ๆ หรือเพื่อไม่ให้มีจำนวนการร้องเรียนที่เกินความสมเหตุผล ซึ่งแต่ละเรื่องต้องใช้เวลาดำเนินการและไต่สวน

(4) การตัดสินคดีหรือการกระทำเพื่อแก้ไขสิ่งผิดที่รวดเร็วและทันท่วงที

การตัดสินคำร้องคัดค้านควรจะยุติอย่างรวดเร็วและภายในเวลาที่กำหนดของห้วงเวลาของกระบวนการเลือกตั้ง เนื่องจากกรอบเวลาของแต่ละขั้นตอนของวัฏจักรการเลือกตั้งมักจะสั้น จึงควรมีการกำหนดเส้นตายที่เหมาะสมสำหรับการยื่นคำร้องและการพิจารณาคัดค้าน สำหรับการคัดค้านที่มีลักษณะเป็นการแก้ไขให้ถูกต้อง นับเป็นการปฏิบัติชอบที่จะหาข้อยุติให้ทันท่วงที และไม่ระงับไว้ชั่วคราวก่อนซึ่งผลที่เกิดจากการกระทำหรือการตัดสินเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ถูกร้องคัดค้าน

สำหรับการคัดค้านที่มีลักษณะลงโทษ มักจะไม่ค่อยเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะกำหนดโทษผิดทางอาญาหรือทางปกครอง ในระหว่างห้วงเวลาของการหาเสียงเลือกตั้ง หรือก่อนการประกาศผล อย่างไรก็ตาม หากการฝ่าฝืนการเลือกตั้งมีเหตุที่อาจทำให้การเลือกตั้งโมฆะ ต้องมีการนำแสดงหลักฐานพร้อมข้อเท็จจริงก่อนที่องค์กร ยพต. จะพิจารณาคัดค้าน และมีคำชี้ขาดตามมา วิธีการพิจารณาความเช่นนี้เป็นวิธีที่แตกต่างหาก ซึ่งเมื่อพิจารณาคำวินิจฉัยอย่างเฝื่อน ๆ ดูเหมือนว่าอาจจะไม่สอดคล้องกับคำวินิจฉัยที่ได้ในภายหลังจากวิธีพิจารณาเพื่อกำหนดโทษทางอาญาหรือทางปกครอง เหตุผลก็มีเช่น ภาระของการพิสูจน์จะแตกต่างกันในคดีอาญาและคดีแพ่ง

กรอบเวลาของขั้นตอนต่าง ๆ ตามวัฏจักรการเลือกตั้งและเส้นตายที่สมเหตุผลควรมีให้เพื่อการประมวลและไต่สวนการร้องคัดค้าน

การเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งโดยเสรีย่อมหมายถึงการไม่ต้องมีเงินมัดจำใด ๆ และเมื่อบริการของรัฐไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายที่จะไปเรียกเก็บจากผู้ร้องหรือตัวแทนผู้ร้องที่ส่งสำนวนร้องคัดค้านขึ้นมา

(5) สิทธิในการต่อสู้คดีหรือการไต่สวนคดี และ กระบวนการยุติธรรมที่ชอบ

ระบบ ขพต. ควรให้หลักประกันที่ทั้งฝ่ายที่ส่งสำนวนร้องคัดค้านและผู้ที่มีการกระทำหรือตัดสินของศาลฎีกาคัดค้านสามารถเข้าถึงองค์กร ขพต. ได้โดยเท่าเทียมกัน

ระบบ ขพต. ควรให้หลักประกันว่า ทั้งฝ่ายที่ร้องคัดค้าน (ผู้ร้องทุกข้กล่าวโทษ) และผู้ที่มีการกระทำหรือการตัดสินที่ถูกคัดค้าน (ผู้ถูกกล่าวหา) สามารถเข้าถึงระบบ ขพต. ด้วยการนำหลักฐานข้อเท็จจริงเข้าสู่โดยเท่าเทียมกัน คำตัดสินโดยองค์กร ขพต. ควรอธิบายอย่างชัดเจนแก่ทั้งสองฝ่าย และควรนำหลักการของความเสมอภาคมาใช้ในกระบวนการ มีหลายระบบที่ยินยอมให้ผู้สนใจฝ่ายที่สามยื่นเรื่องคัดค้านได้ด้วย ซึ่งอาจทำให้การวินิจฉัยอย่างเที่ยงธรรมเป็นไปได้ยิ่งขึ้น

นับว่าเป็นสาระสำคัญที่เดียว ที่กฎหมายเลือกตั้งจัดให้มีข้อกำหนด (ตัวอย่าง เช่น ขั้นตอนปฏิบัติ สาเหตุเฉพาะ และข้อกำหนดหลักฐาน) ที่จำเป็นต่อการร้องคัดค้าน องค์กร ขพต. ต้องเขียนคำตัดสินเป็นลายลักษณ์อักษรว่าจะรับคำร้องคัดค้านหรือไม่ พร้อมด้วยเหตุผลที่อธิบายคำตัดสินอย่างชัดเจน คู่กรณีต้องสามารถเข้าถึงเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้อย่างเท่าเทียมกับ กกต.

(6) บังคับคดีตามคำตัดสินและคำชี้ขาดอย่างสมบูรณ์ และทันที

ข้อกำหนดที่ชัดเจน แม่นยำและกฎหมายสำหรับการตีความและการใช้กฎหมายควร บังคับต่อระบบขพต. โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและผู้ลงมือกระทำที่เกี่ยวข้องกับคดี

การบังคับคดีตามคำตัดสินอย่างสมบูรณ์และทันทีที่นับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับระบบ ขพต. ใดๆ จะมีประโยชน์อันใดเล่าสำหรับองค์กร ขพต. ที่จะนำเสนอคำตัดสิน ถ้าองค์กรไม่มีวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะทำให้แน่ใจได้ว่า การบังคับใช้และการแก้ไขที่เสนอนั้นจะสมบูรณ์และทันที ด้วยเหตุผลนี้ ย่อมเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกันสำหรับองค์กรซึ่งได้รับมอบหมายให้บังคับคดีที่ตัดสิน จะมีอำนาจเต็มและความสามารถที่จะทำเช่นนั้น

ถ้าคำพิพากษาไม่ได้รับการปฏิบัติตามภายในเส้นตาย หรือถ้าบุคคลหรือคณะบุคคลปฏิเสธที่จะทำตามคำพิพากษา องค์กร ขพต.

ควรมีอำนาจหน้าที่ออกมาตรการบังคับบุคคลหรือคณะบุคคลให้ทำตามองค์กร ขพต. ควรมีอำนาจในการบังคับให้ปฏิบัติตามคำพิพากษา และแก้ไขการละเมิดที่ได้กระทำขึ้น

(7) การตีความและการใช้กฎหมายเลือกตั้งอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

ควรมีข้อกำหนดที่ชัดเจน แม่นยำ และตัวเกณฑ์สำหรับตีความและการใช้กฎหมาย สำหรับใช้กำกับระบบ ขพต. โดยไม่คำนึงถึงสภาวการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เมื่อสภาวการณ์ที่เกี่ยวข้องเรียกร้องให้ปรับเปลี่ยนการตีความ จะต้องให้ความใส่ใจเป็นพิเศษถึงเหตุผลที่รองรับการปรับเปลี่ยนดังกล่าว และทำให้แน่ใจว่าเป็นกรณียกเว้นจริงๆ สภาวการณ์ได้ในการปฏิบัติหน้าที่ของระบบ ขพต. เป็นพื้นฐานความน่าเชื่อถือของระบบ และการเปลี่ยนแปลงใดๆ อาจก่อให้เกิดความกังขาในเรื่องความลำเอียงทางการเมืองได้ง่าย

9. การร้องคัดค้าน กระบวนการและการเยียวยาแก้ไข

ก) ชนิดของการร้องคัดค้าน

การร้องคัดค้านการเลือกตั้งอาจแบ่งประเภทได้เป็นการร้องคัดค้านทางปกครอง ทางศาลยุติธรรม ทางนิติบัญญัติ หรือระหว่างประเทศ ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์กรที่พิจารณาและหาข้อยุติคดีที่ร้องคัดค้าน

การร้องคัดค้านการเลือกตั้งอาจจำแนกได้เป็นร้องคัดค้านฝ่ายตุลาการ ฝ่ายนิติบัญญัติ และองค์กรระหว่างประเทศ ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์กรที่พิจารณาและหาข้อยุติการร้องคัดค้าน

(1) การร้องคัดค้านทางปกครอง

ในประเทศส่วนใหญ่ กกต. เป็นผู้รับผิดชอบการยุติคำร้องคัดค้านทางปกครอง ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบอาจโต้แย้งการตัดสิน หรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ผู้ยื่นเรื่องคัดค้านอาศัยวิธีพิจารณาขุดข้อพิพาท ซึ่งในวิธีนี้ส่วนงานกกต. ที่ถูกร้องคัดค้าน (หรือองค์กรในระดับเหนือ) เป็นผู้ตัดสินขั้นสุดท้ายในเรื่องที่เป็นข้อพิพาท

(2) การคัดค้านทางตุลาการ

การคัดค้านทางตุลาการ เกี่ยวข้องกับการใช้ผู้พิพากษาหรือศาล เพื่อยุติข้อพิพาท การคัดค้านทางตุลาการอาจเป็นการนำเรื่องขึ้นสู่ศาล ปกติ ซึ่งได้แก่ศาลยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ และรวมถึงศาลรัฐธรรมนูญ หรือตุลาการรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษคดีเลือกตั้ง หรือ ศาลที่มีเขตอำนาจของศาลเหล่านี้ผสมกัน การคัดค้านทางตุลาการอาจ จำแนกได้เป็นชั้นพิจารณาและชั้นอุทธรณ์

ชั้นพิจารณา (ศาลชั้นต้น)

ชั้นพิจารณาคดีเป็นการตรวจสอบหลักฐานและข้อบัญญัติทาง กฎหมายที่เป็นทางการในศาลสถิตยุติธรรม ซึ่งการตัดสินเป็นอำนาจของ องค์กรตุลาการหรือศาล การกระทำทางปกครองในการเลือกตั้ง หรือการ ตัดสินโดย กกต. หรือ พรรคการเมืองอาจถูกคัดค้านในการพิจารณาคดี ชั้นนี้

ชั้นอุทธรณ์ (ศาลอุทธรณ์)

การอุทธรณ์คดีมีขึ้นเมื่อคู่กรณีในการร้องคัดค้านต้องการให้การ ตัดสินครั้งแรกได้รับการนำมาพิจารณาใหม่ หรือหักล้างโดยศาลที่สูงกว่า

การอุทธรณ์อาจแบ่งได้เป็นการอุทธรณ์ธรรมดาและการอุทธรณ์ พิเศษ การอุทธรณ์ธรรมดาเป็นกระบวนการดำเนินการปกติเมื่อศาลที่สูง กว่า หรือที่เรียกว่าศาลอุทธรณ์ ทบทวนการตัดสินครั้งแรก ศาลอุทธรณ์ อาจยอมรับหรือกลับคำตัดสินของศาลชั้นต้น หรือตัดสินให้ศาลชั้นต้น นำคดีกลับไปพิจารณาใหม่

ส่วนการอุทธรณ์พิเศษ (หรือที่เป็นข้อยกเว้น) อาจยื่นคำร้อง ได้เฉพาะเมื่อมีมูลคดีเฉพาะเท่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความ คดีเหล่านี้เกี่ยวกับการทบทวนความชอบด้วยกฎหมายของวิธีพิจารณา ความหรือการตัดสิน หมายความว่า การอุทธรณ์พิเศษครอบคลุมเฉพาะ ประเด็นข้อกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากการพิจารณาข้อเท็จจริงมักสับสน

ไว้สำหรับศาลชั้นต่ำกว่าซึ่งได้มีคำตัดสินที่กำลังถูกคัดค้าน

(3) การคัดค้านทางนิติบัญญัติ

การร้องคัดค้านทางนิติบัญญัติให้อำนาจแก่องค์กรนิติบัญญัติ หรือสภาการเมืองอื่น ๆ ที่จะหาข้อยุติอย่างเป็นทางการต่อการคัดค้าน การเลือกตั้งในบางประเด็น หรือเพื่อรับรองผลการเลือกตั้ง อำนาจ เช่นว่านี้มักกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือตัวบทกฎหมายของประเทศ การคัดค้านการเลือกตั้งชนิดนี้ ถือว่าเป็นการเมือง ซึ่งดูจากลักษณะ ที่เป็นการเมืองขององค์กรที่รับผิดชอบการยุติข้อพิพาท และการขาด การตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตัวบท กฎหมาย และข้อกำหนดอื่นทั้งหมดที่ใช้บังคับได้

การคัดค้านชนิดนี้อาจฟังไว้ด้วยการคัดค้านทางตุลาการ ใน ชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์ ซึ่งให้หลักประกันเพิ่มเติมว่าการตัดสินได้กระทำ ไปในกรอบของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

(4) การร้องคัดค้านระหว่างประเทศ

แม้ว่าสิทธิเลือกตั้งจะบัญญัติไว้ในปฏิญญาระหว่างประเทศ หลายฉบับ บางประเด็นของสิทธิเหล่านี้ได้รับการออกแบบมาเพียงเพื่อมา เสริมวิธีพิจารณาความที่พัฒนาขึ้นและเป็นของท้องถิ่น มีหลักสองประการ ที่ทำให้แน่ใจว่าท้องถิ่นเป็นเจ้าของกระบวนการทางกฎหมาย คือ หลัก การมาเสริม และหลักการเติมเต็ม หลักการมาเสริมหมายความว่า ได้มี การใช้บังคับและกลไกภายในประเทศเพื่อยุติข้อพิพาทครบหมดก่อนแล้ว จึงหันไปพึ่งกลไกระหว่างประเทศ การเติมเต็มเน้นหลักการที่ว่ากลไก ระหว่างประเทศ มิได้จัดทำขึ้นเพื่อมาแทนที่ข้อกำหนดภายในประเทศ หากสร้างขึ้นเพื่อมาเติมเต็มและมาเสริมแรงข้อกำหนดที่มีในประเทศ

องค์กรระหว่างประเทศจะมีฐานะอยู่ในประเทศหนึ่งได้ ต่อเมื่อ ประเทศนั้นให้การยอมรับ ผ่านการลงนามในอนุสัญญาระหว่างประเทศ สนธิสัญญา หรือกติการะหว่างประเทศที่ว่าด้วยเรื่องนี้ ในกรณีเช่นนี้การ

แม้ว่าสิทธิเลือกตั้ง จะได้รับการเชิดชูใน คำประกาศระหว่าง ประเทศหลายฉบับ บางฉบับกลับมีรูปแบบ ที่เรียบง่ายเพื่อบังคับ ขั้นตอนการใช้ที่พัฒนา ขึ้นจากแต่ละท้องถิ่น

ตัดสินใจขององค์กรระหว่างประเทศย่อมมีผลผูกพัน

ข) การกระทำที่อาจถูกร้องคัดค้าน

(1) การกระทำที่จำแนกได้โดยผู้ที่ถูกคัดค้าน

ในทางอุดมคติ การตัดสินใจหรือการกระทำใดๆ ที่ละเมิดสิทธิเลือกตั้ง ย่อมเปิดทางให้คัดค้านได้ เพื่อให้เห็นตัวอย่างชัดเจน ในข้อนี้จะระบุถึงองค์กรซึ่งการกระทำอาจถูกร้องคัดค้านได้

การกระทำและการตัดสินใจของ กกต.

การคัดค้านการเลือกตั้งส่วนใหญ่มักถูกยกขึ้นมาคัดค้านการกระทำ วิเคราะห์ และตัดสินของ กกต. ในฐานะที่ กกต. มักจะบริหารกิจการในทุกด้านของกระบวนการเลือกตั้ง การคัดค้านอาจเกิดขึ้นได้ในแต่ละช่วงเวลาของวัฏจักรการเลือกตั้ง

การกระทำและการตัดสินใจของพรรคการเมือง

มีระบบ ยพต. ในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ที่เปิดช่องให้องค์กร ยพต. หาข้อยุติการคัดค้านต่อการกระทำหรือการตัดสินใจของพรรคการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิเลือกตั้งของสมาชิก สิ่งนี้ได้ช่วยให้แน่ใจว่าพรรคการเมืองทำตามกฎหมาย และยึดหลักการประชาธิปไตยภายในพรรค โดยทั่วไป การคัดค้านเช่นนี้ต้องยึดหลักการมาเสริม และหลักการเดิมเดิม เพื่อให้ความแน่ใจได้ว่า ได้ใช้ความเป็นไปได้ภายในเพื่อพิจารณาข้อพิพาทครบหมดก่อนแล้ว จึงจะนำคำคัดค้านสู่องค์กรภายนอกได้

การกระทำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลอื่น

ระบบ ยพต. บางระบบ โดยเฉพาะระบบที่มอบหมายบทบาทหน้าที่ให้แก่ศาลยุติธรรมในฝ่ายตุลาการ จะเปิดช่องให้องค์กร ยพต. พิจารณาการคัดค้านโดยตรงที่มีต่อการกระทำของบุคคลหรือคณะบุคคลอื่น ที่อาจละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมการเลือกตั้ง

(ตัวอย่าง เช่น ผู้สมัคร สื่อช่องทางต่างๆ หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ที่ไม่ใช่การเลือกตั้ง) โดยทั่วไปไม่ค่อยพบการร้องคัดค้านเช่นนี้ในระบบ ยพต. ที่มีบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขสิ่งผิดพลาดให้ถูกต้อง ในกรณีดังกล่าวอ้างว่ามีการละเมิดข้อบัญญัติกฎหมายเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง การร้องเรียนมักจะใช้ทางอ้อม กล่าวคือ คัดค้านการกระทำหรือการตัดสินใจของ กกต. หรือของหน่วยงานกำกับดูแลอื่นๆ ซึ่งเป็นผู้ประเมินการกระทำของบุคคลหรือคณะบุคคลอื่น

(2) การกระทำที่จำแนกโดยเงื่อนไขเวลาของการคัดค้าน

การร้องคัดค้านการเลือกตั้งอาจเกิดขึ้นมาในห้วงเวลาใดก็ได้ ภายในวัฏจักรการเลือกตั้ง

การร้องคัดค้านในห้วงเวลาก่อนเลือกตั้ง

ก่อนที่กระบวนการเลือกตั้งจะเริ่มขึ้น การยื่นคัดค้านมักจะเป็นในเรื่องการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เป็นปัจจุบัน การจดทะเบียนพรรคการเมืองใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงขอบเขตของเขตเลือกตั้ง อาจมีการร้องคัดค้านในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง และเรื่องการเงินตลอดจนการควบคุมดูแลแหล่งที่มาของเงินทุนและค่าใช้จ่ายของพรรคการเมือง

พรรคการเมืองใหม่ๆ ที่ถูกปฏิเสธการจดทะเบียน มักจะคัดค้านการวินิจฉัย ด้วยเกณฑ์ เช่นการจดทะเบียนพรรคการเมืองต้องมีจำนวนขั้นต่ำของสมาชิก หรือของสาขาทั่วประเทศ การนับผิดพลาดก็ทำให้ง่ายต่อการถูกร้องคัดค้าน การร้องคัดค้านเรื่องอื่นที่พบบ่อยจะเกี่ยวกับสิทธิลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ความผิดพลาดของชื่อหรือที่อยู่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อ ความคลาดเคลื่อนในการแจ้งหน่วยเลือกตั้งให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามทะเบียน

การตัดสินใจหรือการกระทำใด ๆ ที่ฝ่าฝืนสิทธิเลือกตั้งย่อมเปิดทางให้เกิดการร้องคัดค้าน

การร้องคัดค้านการเลือกตั้งอาจเกิดขึ้นระหว่างห้วงเวลาใดเวลาหนึ่งแห่งวัฏจักรการเลือกตั้ง

ในระบบส่วนใหญ่ การกระทำหรือการตัดสินใจที่ถูกร้องคัดค้านมักมาจากกรณีที่สัมพันธ์กับการให้เอกสารรับรองการเลือกตั้ง

การร้องคัดค้านในห้วงเวลาเลือกตั้ง

ในห้วงเวลาเลือกตั้ง การกระทำที่เป็นเหตุแห่งการคัดค้านอาจรวมถึง การสมัครและการลงทะเบียนรับของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้ง และการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างการรณรงค์หาเสียง

การคัดค้านผลการเลือกตั้งก็มักสัมพันธ์กับวันเลือกตั้งโดยตรง โดยเฉพาะขั้นตอนการลงคะแนน การจัดหน่วย การจัดการภายในหน่วย และจัดบุคลากรของหน่วยเลือกตั้ง การตัดสินใจของเจ้าพนักงานการเลือกตั้งที่จะอนุญาตให้ผู้ใดลงคะแนนเสียง และเสรีภาพกับความลับในการลงคะแนน การคัดค้านในเรื่องอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเลือกตั้งมีอาทิ ความผิดพลาดในการนับคะแนน การจัดสรรจำนวนที่นั่งให้แก่ผู้ได้รับเลือกตั้งอย่างคลาดเคลื่อน การรับรองผลการเลือกตั้งที่ฉ้อฉล และการประกาศผลเลือกตั้งที่ก่อนกาล

ระบบ ขพต. ต่างๆ จะมีกลไกที่ต่างกัน เพื่อที่จะทำให้แน่ใจได้ว่า การรณรงค์หาเสียงอยู่ในกรอบของกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งคู่แข่ง (พรรคการเมืองกับผู้สมัคร) และฝ่ายที่สามที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้อง (เช่น สื่อ) ในขณะที่ระบบ ขพต. บางระบบเปิดทางให้ยื่นคำร้องคัดค้านต่อองค์กร ขพต. โดยตรง บางระบบให้ส่งเรื่องไปยัง กกต. ก่อน การเยียวยาในการร้องคัดค้านเช่นนี้มักมีลักษณะเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดให้ถูกต้องและอาจนำไปสู่การพิจารณาทบทวนทางตุลาการโดยองค์กร ขพต.

การคัดค้านที่สัมพันธ์กับการประกาศผลการเลือกตั้ง เป็นความรับผิดชอบของ กกต. ขององค์กรตุลาการในระดับล่างลงมา หรือแม้แต่ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงสุดขององค์กร ขพต. ในขณะที่บางกรณีจะสามารถยุติการคัดค้านผลเลือกตั้งได้ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ แต่ในระบบส่วนใหญ่ การร้องคัดค้านการกระทำหรือการตัดสินใจนั้น จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับรองผลการเลือกตั้ง

การคัดค้านในห้วงเวลาหลังเลือกตั้ง

การคัดค้านที่ยกขึ้นมาหลังการเลือกตั้งได้แก่ การควบคุมดูแลแหล่งที่มาของทรัพยากรของพรรคการเมือง และค่าใช้จ่ายในการหาเสียง การรายงานค่าใช้จ่ายหาเสียงจะถูกตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบว่ามีแหล่งที่มาของรายได้ที่ผิดกฎหมาย หรือมีการบริจาคมที่เกินกว่าจำนวนที่กำหนดหรือไม่

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะเกิดขึ้นคือ การทำให้บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เป็นปัจจุบันที่สุด โดยเป็นการคัดค้านเกี่ยวกับการมีสิทธิเลือกตั้งและการพิสูจน์บุคคลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในทำนองเดียวกับการคัดค้านในห้วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง

การคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้งแบบอื่นและในเรื่องอื่น ๆ

ระบบ ขพต. บางระบบเปิดช่องให้มีการพิจารณาและยุติการคัดค้านในการเลือกตั้งที่มีวัตถุประสงค์นอกเหนือจากการเลือกคณะบุคคลเข้าดำรงตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น บางประเทศใช้กลไกความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งเพื่อจัดการการคัดค้านที่ยกขึ้นมาระหว่างการใช้เครื่องมือประชาธิปไตยทางตรง โดยที่ถ้อยคำของคำถามอาจถูกคัดค้านว่าลำเอียงหรือกำกวม การคัดค้านที่ยื่นระหว่างการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นกับระดับกว้างกว่าชาติ อาจคล้ายคลึงกับการคัดค้านที่เกิดขึ้นระหว่างการเลือกตั้งระดับชาติ

ก) ใครร้องคัดค้านได้บ้าง

เป็นเรื่องสำคัญสำหรับบุคคลทุกคนหรือองค์กรทุกองค์กร ที่เชื่อว่าสิทธิเลือกตั้งของตนถูกละเมิด ที่จะเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งได้อย่างเท่าเทียมกัน ชนิดของการคัดค้านและชนิดของผู้มีส่วนได้เสียที่ร้องคัดค้าน น่าจะต่างกันไปตามห้วงเวลาของวัฏจักรการเลือกตั้ง ตัวอย่าง เช่น ผู้มีสิทธิเสียงเลือกตั้งมักจะคัดค้านเมื่อไม่พบชื่อตนใน

สำหรับบุคคลหรือทุกคนที่เชื่อว่าสิทธิเลือกตั้งของตนถูกละเมิด การที่สามารถเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งย่อมมีความสำคัญสำหรับตน

บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในขณะที่พรรคการเมืองมักจะเป็นองค์กรที่ร้องคัดค้านเกี่ยวกับความชอบธรรมของผลการเลือกตั้ง

บางระบบ ยอมให้ผู้ซึ่งเชื่อว่าสิทธิเลือกตั้งของตนถูกละเมิดเท่านั้นที่จะร้องคัดค้านได้ ในบางกรณี ฝ่ายที่สามก็ร้องคัดค้านได้ เช่น โดยผู้สมัครที่เชื่อว่าสิทธิของพรรคการเมืองตนถูกละเมิด ยิ่งไปกว่านี้หลายประเทศยินยอมให้พลเมืองคัดค้านผลการเลือกตั้งหรือการมีสิทธิสมัครของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

การร้องคัดค้านต้องได้รับการแก้ไขก่อนที่มันจะกลายเป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้

ง) ระยะเวลาสำหรับร้องคัดค้านและหาข้อยุติ

เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรในระบบการปกครอง ต้องมาจากการเลือกตั้งอย่างทันท่วงที และการหาเสียงเลือกตั้งมักจะมีเวลาน้อย กรอบเวลาที่จะยื่นคำร้องคัดค้านและการหาข้อยุติจึงมักจะสั้นมาก

เส้นตายในการยื่นคำร้องคัดค้านที่เกี่ยวกับการบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผลการเลือกตั้ง จะแตกต่างกันไปตั้งแต่ต้องยื่นเรื่องทันทีไปจนถึงให้มีเวลายื่นภายใน 30 วัน ทั้งนี้ มักจะนับตั้งแต่วันที่เกิดการกระทำหรือการตัดสินใจที่ถูกคัดค้าน หรือไม่ก็นับจากวันที่ประกาศแจ้งอย่างเป็นทางการ บางประเทศใช้โอกาสพิเศษเป็นจุดอ้างอิง เช่น ความจำเป็นที่จะต้องร้องคัดค้านก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ อนึ่ง พึงพิจารณาระยะเวลาที่สมเหตุสมผลเพื่อยื่นอุทธรณ์ด้วย

แม้ความชัดเจนในกฎหมายเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาอย่างยิ่ง แต่ในทางปฏิบัติ ห้วงเวลาสำหรับยุติการคัดค้านในการเลือกตั้งอาจไม่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเสมอไป หลักการที่สำคัญสูงสุดก็คือ การคัดค้านต้องได้ข้อยุติก่อนที่ความเสียหายสุดเหวี่ยงจะเกิดขึ้น

ภาระของการพิสูจน์หลักฐานเป็นหน้าที่ของผู้ที่ร้องคัดค้านเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหา

จ) หลักฐาน

หลักฐานได้แก่เอกสาร คำให้การ หรือวัตถุพยานใดๆ ที่สามารถใช้พิสูจน์หรือโต้แย้งข้อเท็จจริงที่อ้างขึ้น โดยทั่วไป มีข้อกำหนดเพียงเล็กน้อยว่าด้วยกฎเกณฑ์เกี่ยวกับหลักฐาน แม้กฎหมายเลือกตั้งอาจอ้างถึงถึงประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งหรือทางปกครอง ในหลายประเทศที่ให้คัดค้านได้ต่อองค์กรตุลาการที่ไม่ใช่องค์กรการเลือกตั้ง ข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักฐานมักเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ใช้กับการเลือกตั้งตามปกติขององค์กรนั้น

น้อยว่าด้วยกฎเกณฑ์เกี่ยวกับหลักฐาน แม้กฎหมายเลือกตั้งอาจอ้างถึงถึงประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งหรือทางปกครอง ในหลายประเทศที่ให้คัดค้านได้ต่อองค์กรตุลาการที่ไม่ใช่องค์กรการเลือกตั้ง ข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักฐานมักเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ใช้กับการเลือกตั้งตามปกติขององค์กรนั้น

วิธีการพิสูจน์คือหลักฐานที่เชิญชวนให้องค์กร ยพต.เข้ามาทำหน้าที่ตัดสินได้

(1) ภาระของหลักฐานและภาระของการพิสูจน์

ภาระของหลักฐานเป็นหน้าที่ของฝ่ายที่ยื่นคำคัดค้านที่จะพิสูจน์คำกล่าวอ้าง ภาระของหลักฐานมักรวมถึงภาระจัดทำเสนอ (นำหลักฐานที่จำเป็นมาเสนอ) และภาระการโน้มน้าว (โน้มน้าวให้องค์กรชี้ขาดเชื่อว่าหลักฐานที่เสนอพิสูจน์คำกล่าวอ้าง) สิ่งนี้ชี้ชัดว่า การกระทำของ กต. ยังใช้ได้ตราบใดที่ไม่มีภาระพิสูจน์เป็นอย่างอื่น ถ้าฝ่ายที่ร้องคัดค้านไม่อาจนำหลักฐานมายืนยันได้ การคัดค้านก็ไม่มีมูล และการกระทำเดิมยังคงใช้ได้ต่อไป

ในคดีแพ่ง โดยเฉพาะในหลักกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (common law system) มาตรฐานของการพิสูจน์เรียกร้องให้แสดงให้เห็นว่า หลักฐานสนับสนุนคำคัดค้านสามารถนิยามได้ว่าอยู่ “บนสมดุลของความเป็นไปได้” หรือ “บนหลักฐานที่มีน้ำหนักมากกว่า” ส่วนในคดีอาญา เป็นกรณีที่ต้องพิสูจน์ถึงขั้น “เกินข้อสงสัยที่สมเหตุสมผล”

(2) เครื่องมือในการพิสูจน์

เครื่องมือในการพิสูจน์ คือ มูลฐานที่โน้มน้าวองค์กร ยพต. และทำให้องค์กร ยพต. สามารถวินิจฉัย ด้วยการชี้ขาดการคัดค้านการเลือกตั้งมีกรอบเวลาสั้น องค์กร ยพต. ต้องพัฒนาตัวเกณฑ์การรับไว้พิจารณา ซึ่งหลักฐานอันสมควรหรือเหมาะสมในอันที่จะสนับสนุนคำกล่าวอ้างของฝ่ายต่างๆ ในขณะที่หลายระบบอนุญาตให้ฝ่ายต่างๆ เสนอเครื่องมือในการพิสูจน์ใดๆ ก็ได้ บางระบบกำหนดข้อจำกัดบางประการ เช่นอนุญาตให้เสนอเฉพาะบางส่วนหรือทั้งหมดของหลักฐานต่อไปนี้

- เอกสารการเลือกตั้ง
- เอกสารส่วนบุคคลและเอกสารราชการ รวมทั้งเอกสารที่เป็นทางการเกี่ยวกับการกระทำหรือการตัดสินใจที่ถูกต้อง
- การยอมรับ คำให้การ หลักฐานจากผู้เชี่ยวชาญ และหลักฐานแวดล้อม

(3) ระบบสำหรับการชั่งน้ำหนักหลักฐาน

ระบบ ขพต. อาจแบ่งได้เป็นสี่กลุ่มบนพื้นฐานว่า จะใช้กฎเกณฑ์แห่งหลักฐานอย่างไร

- ระบบแห่งหลักฐานตามกฎหมายหรือที่ชั่งน้ำหนักตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายกำหนดผลหรือน้ำหนักที่อาจให้แก่เครื่องมือในการพิสูจน์
- ระบบแห่งหลักฐานที่เสรี ซึ่งองค์กร ขพต. สามารถชั่งน้ำหนักหลักฐานที่ขึ้น ที่รับไว้พิจารณา และที่จัดทำเสนอตามแต่การประเมินขององค์กร
- ระบบที่มีกฎเกณฑ์การประเมินที่มีตรรกะและเหตุผล และมีวิธีพิจารณาที่ระบุ เพื่อที่จะไปสู่คำตัดสิน และ
- ระบบผสมที่รวมเอามูลฐานแต่ละระบบข้างต้นมาใช้

ด) การเยียวยาที่มีใช้อยู่

ในการคัดค้านผลการเลือกตั้ง ฝ่ายที่ส่งสำนวนร้องเรียนอาจแสวงหามาตรการเยียวยาอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้มาเป็นมาตรการแก้ไขปัญหา

- การเปลี่ยนแปลงของผลการเลือกตั้ง ด้วยการเปลี่ยนตัวผู้ชนะนั่นเอง ทั้งโดยการนับคะแนนเสียงใหม่ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน (ถ้ากฎหมายเปิดช่องให้) หรือโดยการสั่งให้คะแนนจากบางหน่วยเลือกตั้งเป็นโมฆะด้วยเหตุความผิด

ปกติ การสั่งให้เป็นโมฆะมักมีรูปแบบหนึ่งในสามแบบดังนี้

- การสั่งให้บัตรเลือกตั้งใบเดียวเป็นบัตรเสีย
- การสั่งให้คะแนนเสียงของหน่วยเลือกตั้งทั้งหน่วยเป็นโมฆะ
- การสั่งให้การเลือกตั้งทั้งหมดเป็นโมฆะ

• การประกาศการเลือกตั้งให้เป็นโมฆะและสิ้นผลในที่สุดซึ่งมีการกระทำผิดหรือความผิดปกติเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางซึ่งกระทบต่อผลที่ออกมา จนจำเป็นต้องให้มีการเลือกตั้งใหม่ทั้งหมด หรือ

- เมื่อบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งผิดพลาด หรือถูกปลอมแปลง หรือตัดแปลง
- เมื่อมีความผิดพลาดเกิดแก่บัตรเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องชื่อของผู้สมัครหรือเครื่องหมายของพรรค
- เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่สามารถใช้สิทธิลงคะแนน
- เมื่อผู้ซึ่งมิได้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้ไม่มีเอกสารแสดงตนได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิลงคะแนน
- เมื่อตรวจพบว่ามีการลงคะแนนซ้ำ
- เมื่อตัวแทนพรรคการเมืองไม่ได้รับอนุญาตให้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง

• การยกเลิกประกาศผลการเลือกตั้งของผู้แทนราษฎร เฉพาะราย เนื่องจากขาดคุณสมบัติที่จะสมัครรับเลือกตั้ง

ในบางกรณี องค์กร ขพต. เพียงแต่รับรู้หรือยอมรับว่ามีพฤติกรรมที่ผิดหรือเกิดความผิดปกติขึ้นในกระบวนการเลือกตั้ง แต่โดยสาระแล้ว ความผิดปกติดังกล่าวไม่กระทบต่อผลการเลือกตั้ง

ในบางกรณี องค์กรขพต. จะเพียงรับทราบหรือยอมรับว่ามีการกระทำผิด หรือมีความไม่ชอบมาพากลในกระบวนการเลือกตั้งเกิดขึ้น แต่ความไม่ชอบมาพากลดังกล่าวมิได้มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อผลการเลือกตั้ง

ข) หลักการของความต้องตรงกันและความครอบคลุม ครบถ้วนของการวินิจฉัยหรือตัดสิน

เป็นเรื่องสำคัญที่การตัดสินของ องค์กร ยพต. จะต้องสอดคล้องกับคำร้องคัดแต่ต้น และพิจารณาแต่เฉพาะเรื่องที่ระบุไว้ในคำร้องนั้น นอกจากนี้ หลักการของความครอบคลุมครบถ้วนกำหนดให้องค์กร ยพต. ต้องพิจารณาหลักฐานทั้งหมดและข้อโต้แย้งทั้งหมด ที่นำไปสู่คำตัดสิน

วัตถุประสงค์เบื้องต้นของกลไก ยพต. ทางเลือกคือเพื่อสนับสนุนมากกว่าการเข้าแทนที่ระบบ ยพต.

10. กลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง

ระบบ ยพต. ที่เป็นทางการมักจะได้รับเสริมเติมโดยปัจจัยและกลไกอื่นๆ สำหรับจัดการข้อพิพาทในการเลือกตั้ง โดยปกติจะ ได้แก่ ระบบที่ไม่เป็นทางการ หรือกลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง วัตถุประสงค์เบื้องต้นของกลไกทางเลือกนี้คือสนับสนุนมากกว่าการเข้าไปแทนที่ระบบที่เป็นทางการ โดยเปรียบต่างกับระบบที่เป็นทางการ กลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งจะเปิดทางให้ฝ่ายที่ขัดแย้งกันฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่าย เป็นผู้ริเริ่มกระบวนการหาข้อยุติ ซึ่งอาจทำได้แบบฝ่ายเดียว แบบทวิภาคี หรือผ่านคนกลาง

รูปแบบที่ใช้กันมากของกลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทมักจะเป็นกลไกถาวร และ/หรือจัดตั้งขึ้นมาก่อนที่การเลือกตั้งจะเกิดขึ้น และเสริมเติมระบบ ยพต. กลไกทางเลือกมักถูกมองว่าไม่เป็นทางการและมีทางเลือก เช่น การไกล่เกลี่ย การใช้คนกลาง หรือการใช้อินทิมาติอากการแทนที่จะดำเนินการทางกฎหมายผ่านองค์กร ยพต. ที่เป็นทางการ ในกรณีเช่นนี้ การใช้กลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทมิได้บ่งชี้ถึงความอ่อนแอของระบบที่เป็นทางการ หากเสนอหนทางที่จะใช้กระบวนการที่รวดเร็วและคุ้มค่าใช้จ่ายมากกว่า

กลไก ยพต. ทางเลือก มักจะถูกมองว่ามีความไม่เป็นทางการและมีทางเลือก เช่น การใช้ความสมานฉันท์ใช้คนกลาง หรือ อนุญาโตตุลาการ ซึ่งเป็นปฏิบัติต่อการกระทำทางกฎหมายโดยผ่านองค์กร ยพต. ที่เป็นทางการ

องค์กรเฉพาะกิจ หรือองค์กรที่มีจัดอยู่ในกรอบของ ยพต. ตั้งแต่ต้น บางครั้งถูกสร้างขึ้นเนื่องจากผลของวิกฤติการณ์ทางการเมือง หรือความล้มเหลวเชิงสถาบันของกลไก ยพต. ที่เป็นทางการที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อคลี่คลายข้อพิพาทในการเลือกตั้งที่สาหัสกว่า องค์กรเช่นนี้เป็นองค์กรชั่วคราวที่ตั้งขึ้นเพื่อลดช่องว่างความน่าเชื่อถือภายในระบบ ยพต. ที่เป็นทางการ

ก) วัฒนาการของกลไกทางเลือก ยพต.

แม้กลไกที่ไม่เป็นทางการเพื่อยุติข้อพิพาทจะมีใช้ของใหม่ การนำมาใช้ที่กว้างขวาง และการทำให้เป็นสถาบัน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมภายหลังจากที่มีความขัดแย้งกัน) ได้เพิ่มขึ้นในหลายปีที่ผ่านมา วิธีการที่มีใช้ตุลาการ มีลักษณะพื้นเมือง และไม่เป็นทางการ ได้เอื้อประโยชน์ต่อสังคมในทุกระดับ จากระดับชุมชนท้องถิ่นไปจนถึงเวทีการเมืองและการเลือกตั้ง วิธีเหล่านี้สามารถใช้ได้ เช่น เพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในระดับชุมชน ในสภาวะการณ์ที่คู่พิพาทยังต้องรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ความร่วมมือในชุมชนยังต้องเข้มแข็ง และจำเป็นต้องมีทางเลือกที่ไม่รุนแรงหรือเป็นคดีความ

วิธีการที่มีใช้ทางศาลแบบลูกทุ่ง และไม่เป็นทางการ ได้ให้ประโยชน์ต่อสังคมในทุกระดับ จากชุมชนท้องถิ่น ถึงปริมณฑลในทางการเมืองและการเลือกตั้ง

ข) กลไกทางเลือก ยพต. ถาวรที่มีอยู่เคียงคู่กับกลไก ยพต. ที่เป็นทางการ

โดยทั่วไป การยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งผ่านวิธีการที่เป็นทางเลือกอาจเป็นแบบฝ่ายเดียว (การตัดสินโดยฝ่ายหนึ่งในหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จะหยุดการพิพาท) แบบทวิภาคี (การยุติข้อพิพาทเกิดขึ้นผ่านการตกลงของคู่กรณี) หรืออาจให้มีคนกลางโดยฝ่ายที่สามที่ไม่ใช่จากภาครัฐเข้ามาช่วย

กลไกทางเลือก ยพต. มักจะเป็นในรูปของความสมัครใจ และการตัดสินใดๆ ย่อมไม่ผูกพัน หากคู่พิพาทไม่ตกลงกันโดยสมัครใจที่

จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ย การใช้คนกลาง หรือการใช้อนุญาโตตุลาการ โดยเปรียบเทียบ กลไก ยพต. ที่เป็นทางการเป็นกลไกบังคับ และการชี้ขาดบังคับผูกพันแม้กระทั่งกับผู้กระทำที่เลือกที่จะไม่เข้าสู่กระบวนการ

ทั้งการใช้คนกลางและการไกล่เกลี่ย ใช้ฝ่ายที่สามที่ไม่ลำเอียง เพื่อยุติข้อพิพาท ในการเป็นคนกลาง ฝ่ายที่สามมุ่งที่จะนำคู่กรณีมาอยู่พร้อมหน้ากันผ่านการอำนวยความสะดวกต่างๆ ส่วนผู้ไกล่เกลี่ยคือผู้มีส่วนร่วมกับกันในการเจรจา คอยเสนอทางออกที่เป็นไปได้ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจอันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ในขณะที่การเป็นคนกลาง จะไม่มีสูตรหรือกฎเกณฑ์เฉพาะ แต่การไกล่เกลี่ยถูกกำกับโดยกฎหมาย

อนุญาโตตุลาการนำมาใช้เมื่อคู่กรณีตกลงกันโดยสมัครใจที่จะให้อนุญาโตตุลาการเข้ามาแทรกแซง โดยมีข้อวินิจฉัยอันเป็นที่ยุติ หรือมี 'คำตัดสินให้' (award) บนพื้นฐานของตัวบทกฎหมายหรือความเที่ยงธรรม เนื่องจากการให้อนุญาโตตุลาการได้รับการรับรองโดยศาล คำตัดสินให้ มีลักษณะและกระบวนการของการพิพากษาทางกฎหมาย และมีผลผูกพันและผลบังคับตามกฎหมาย

กลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาท ซึ่งมีลักษณะไม่เป็นทางการ นั้น มีข้อดีที่สามารถเพิ่มคุณค่าอย่างมากแก่ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งดังนี้

- เป็นการเข้าถึงความยุติธรรมที่ง่ายกว่า เร็วกว่า และคุ้มกว่า
- มีบรรยากาศที่เป็นมิตรมากกว่าสำหรับคู่กรณี
- มีความเป็นไปได้ที่จะชนะทั้งคู่ (win-win) สำหรับทุกฝ่าย และ
- เป็นโอกาสที่จะเลี่ยงปัญหาของกลไก ยพต. ที่ไม่น่าเชื่อถือ

อย่างไรก็ดี กลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทย่อมมีจุดอ่อนอยู่บ้าง กลไกเหล่านี้อาจใช้ไม่ได้ผล โดยเฉพาะเมื่อมีความไม่สมดุลอย่าง

กลไก ยพต. ทางเลือก เป็นแบบอาสาสมัคร โดยธรรมชาติ

ยิ่งของอำนาจระหว่างคู่กรณี หรือเมื่อฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือ

ค) องค์กรทางเลือกเฉพาะกิจที่สร้างขึ้นเป็นกลไกพิเศษ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในการเลือกตั้งเป็นการเฉพาะ

(1) องค์กรทางเลือกที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาภายใน

อาจมีการจัดตั้งองค์กรตุลาการเฉพาะกิจในช่วงเปลี่ยนผ่าน โดยฝ่ายนิติบัญญัติจากความเห็นพ้องกันของคู่กรณี เพื่อสนองตอบต่อกรณีที่ไม่อาจตกลงกันได้เลยในเรื่องการจัดการหรือผลของกระบวนการเลือกตั้ง คู่พิพาทอาจเลือกจัดตั้งกลไกเชิงสถาบันที่ไม่ใช่กลไกที่มีอยู่เดิม โดยการตัดสินใจของกลไกนี้ถือเป็นที่สุด และไม่เปิดให้อุทธรณ์

องค์กรเฉพาะกิจ อาจเกิดขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อตัดสินความไม่ลงรอยกัน อย่างรุนแรงสุดโต่ง

(2) องค์กรทางเลือกเฉพาะกิจระหว่างประเทศ

องค์กรเฉพาะกิจระหว่างประเทศอาจจัดตั้งขึ้นเป็นมาตรการนอกรัฐธรรมนูญ มาตรการเช่นนี้ถือเป็นกลไกทางเลือกระหว่างประเทศ เพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง เมื่อตัวการภายนอกเสนอข้อตกลงสันติภาพที่ได้รับการรับรองโดยรัฐสภา จึงทำให้ข้อตกลงนั้นมีลักษณะผูกพันตามกฎหมาย

1. บทส่งท้าย

ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งและตัวระบบ วิธีพิจารณาและหลักประกันที่มีในระบบ ทำให้แน่ใจได้ว่า การดำเนินกระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม นับตั้งแต่การกระทำและการตัดสินเพื่อป้องกันข้อพิพาท ไปจนถึงการชี้ขาดขั้นสุดท้ายในกรณีการยื่นเรื่องต่อองค์กร ยพต. นั้น ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งจะซึมซาบอยู่ในทุกขั้นตอนของวัฏจักรการเลือกตั้ง

ตามแนวที่เขียนไว้ในบทส่งเขปนี้ วัตถุประสงค์เบื้องต้นของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง คือ ทำให้แน่ใจว่าการกระทำทั้งหมดของกระบวนการเลือกตั้งดำเนินไปภายในกรอบของกฎหมาย เพื่อคุ้มครองและรักษาไว้ซึ่งสิทธิเลือกตั้ง ภายในกรอบนี้ ข้อพิจารณาถึงความโปร่งใส การเข้าถึงได้ ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ล้วนมีความสำคัญยิ่งยวดในการออกแบบและการใช้ประโยชน์ของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งใดๆ

แม้ว่าจะเป็นไปได้ที่จะมีองค์กรหลายรูปแบบที่ตัดสินคำร้องหนึ่งใดในขั้นสุดท้าย และแม้ว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะพิจารณารับทซึ่งระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งดำรงอยู่อย่างรอบคอบ บทส่งเขปนี้ได้ชี้ให้เห็นหลักการทั่วไปบางประการที่ควรได้รับการพิจารณา เมื่อมีการออกแบบหรือปรับปรุงการออกแบบระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ในเรื่องนี้ มาตรการป้องกันเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมิไว้เพื่อลดผลกระทบของความขัดแย้งให้น้อยลง เราได้เน้นถึงความสำคัญของการดำรงอยู่ร่วมกันแห่งกลไกที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งฝ่ายหลังมีบทบาทพร้อมด้วย กลไกที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเหล่านี้ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ระบบที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อระบบ

เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นกลไกเดียวหรือใช้ร่วมกัน ได้รับการไว้วางใจโดยฝ่ายต่างๆ ที่ปรารถนาจะยื่นคำร้องคัดค้าน

ทั้งหมดทั้งปวงคือ ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเพิ่มความเข้มแข็งและความน่าเชื่อถือแก่กระบวนการเลือกตั้งที่เสรี เที่ยงธรรม และแท้จริง ตามที่ได้เน้นมาตลอด โดยผ่านหนังสือคู่มือ “Electoral Justice: The International IDEA Handbook” และบทส่งเขปนี้

ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งเฉพาะกิจ (Ad-hoc EDR system)

ระบบ ยพต. ที่มีองค์กรเฉพาะกิจอันเกิดขึ้นเฉพาะกาลหรือในช่วงเปลี่ยนผ่าน ระบบนี้อาจเกิดขึ้นจากการที่องค์กรระหว่างประเทศมีส่วนร่วม หรือเป็นทางออกเชิงสถาบันภายในประเทศเอง ลักษณะสำคัญของระบบ ยพต. ชนิดนี้ คือลักษณะเฉพาะกาลหรือเปลี่ยนผ่าน คือมีภารกิจในการยุติการคัดค้านสำหรับการเลือกตั้งหนึ่งหรือหลายครั้ง ในช่วงเวลาที่กำหนดโดยเฉพาะ ตัวองค์กรเองอาจมีลักษณะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายบริหาร

คำวินิจฉัย (Adjudication)

กระบวนการทางกฎหมายเพื่อยุติข้อพิพาท การมีหรือการประกาศคำตัดสินอย่างเป็นทางการ หรือกฤษฎีกาของกระบวนการพิจารณาของศาลซึ่งรวมคำพิพากษาหรือคำตัดสินไว้ด้วย การใช้กฤษฎีกาโดยศาลที่เกี่ยวข้องกับคู่ความนั้น หมายถึงการออกหมายเรียก แล้วมีการไต่สวนหลักฐานทางกฎหมายในเรื่องประเด็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง

การร้องคัดค้านทางปกครอง (Administrative challenge)

การร้องคัดค้านเพื่อให้มีข้อยุติโดย กกต. ซึ่งรับผิดชอบการสั่งการ บริหารจัดการ และควบคุมดูแลกระบวนการเลือกตั้ง ในการร้องคัดค้านดังกล่าว ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบอาจได้แย้งการกระทำหรือการตัดสินใจในการเลือกตั้ง โดยใช้วิธีพิจารณา ซึ่งผู้ที่จะให้ข้อยุตินั้นอาจเป็นองค์กรภายใน กกต. ซึ่งมีการกระทำหรือการตัดสินใจที่ถูกต้องค้ำนนั้นเอง หรือเป็นองค์กรที่สูงกว่า

ทางเลือกในการยุติข้อพิพาททางเลือกตั้ง (Alternative electoral dispute resolution AEDR)

องค์กร/สถาบัน และ/หรือ กลไก ซึ่งดำเนินการต่างหากจากองค์กรและ/หรือระบบ ยพต. ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย และทำหน้าที่พิจารณา จัดการ หรือหาข้อตกลงร่วมในการพิพาทที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง และมักเป็น องค์กร และ/หรือกลไก ที่ไม่เป็นทางการ/ตามประเพณีนิยม เช่นคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อกำกับดูแลการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ กลไกการยุติข้อพิพาทตามประเพณีนิยม องค์กรพัฒนาเอกชน/องค์กรภาคประชาสังคม ฯลฯ

กลไกทางเลือกในการยุติข้อพิพาททางเลือกตั้ง (Alternative electoral dispute resolution mechanism AEDR mechanism)

กลไกทางเลือกในการยุติข้อพิพาททางเลือกตั้ง อาจมีอยู่คู่กับกลไก ยพต. ที่เป็นทางการ หรือจัดตั้งเป็นการเฉพาะกิจหรือในสถานการณ์พิเศษ กลไกนี้อื้อให้ฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายในความขัดแย้ง ได้ริเริ่มกระบวนการหาข้อยุติ แบบฝ่ายเดียว แบบทวิภาคี หรืออาศัยฝ่ายที่สาม ในกรณีหลังนี้ จะคล้ายกับกลไกทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ย การใช้คนกลาง และอนุญาโตตุลาการ

การทำให้เป็นโมฆะ (Annulment)

การทำให้ไม่เป็นผล ทั้งนี้ มีการทำให้เป็นโมฆะสามแบบได้แก่ การทำให้บัตรเลือกตั้งใบเดียว บัตรทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งทั้งหมด เป็นโมฆะ

การอุทธรณ์ (Appeal)

การร้องขอต่อองค์กร ยพต. ที่เหนือกว่า เพื่อให้ยืนยัน กลับคำ หรือเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจขององค์กร ยพต. ที่ต่ำกว่า

อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator)

นายความหรือนุคคลอื่นที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่พิจารณาคดี และหาข้อยุติข้อพิพาท โดยไม่ใช่การพิจารณาอย่างเป็นทางการ ผ่านกระบวนการของการใช้อินญาโตตุลาการ

จรรยาบรรณ (Code of conduct)

ชุดของกฎทั่วไปแห่งพฤติกรรม อาทิ สำหรับกรรมการและ/หรือเจ้าหน้าที่ของ กกต. หรือสำหรับพรรคการเมือง ในเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

คำร้องเรียน (Complaint)

เอกสารคำร้องชุดแรกที่ส่งฟ้องต่อศาลโดยบุคคลหรือหน่วยงาน เพื่ออ้างการใช้สิทธิทางกฎหมายต่อผู้อื่น

การไกล่เกลี่ย (Conciliation)

วิธียุติข้อพิพาทวิธีหนึ่ง โดยการพุดจาสนทนากัน และตกลงกันโดยไม่ต้องไปพึ่งศาล

ความขัดแย้ง (Conflict)

การแข่งขันระหว่างฝ่ายที่เห็นต่างกัน สะท้อนถึงความหลากหลายของความคิดเห็น ความชอบพอ ความต้องการ หรือผลประโยชน์

ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court)

ศาลที่พิจารณาคดีที่เกี่ยวกับประเด็นรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจรวมถึงการไม่ขัดรัฐธรรมนูญของกฎหมาย วิธีพิจารณา และผลลัพธ์เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง

มาตรการแก้ไขให้ถูกต้อง (Corrective measure)

การร้องคัดค้านการเลือกตั้งที่มีเนื้อหาเป็นการแก้ไขให้ถูกต้อง ผลของการคัดค้านคือ การทำให้เป็นโมฆะ การเปลี่ยนแปลง หรือการยอมรับว่ามีการทำผิด เพื่อจะได้เยียวยาการละเมิดที่เกิดขึ้น และการฟื้นฟูการใช้สิทธิเลือกตั้งที่เกี่ยวข้อง จะใช้มาตรการแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อสะสางกระบวนการเลือกตั้งมิให้ผลเสียของการกระทำที่ผิดปกติดำเนินอยู่ต่อไปจนถึงจุดที่จะกระทบต่อผลการเลือกตั้งอย่างสำคัญ ทั้งนี้ไม่เกี่ยวกับการลงโทษทางปกครองอื่นใดที่มีต่อผู้ฝ่าฝืน

การประกาศผลเลือกตั้ง (Declaration of results)

การสื่อสารสาธารณะอย่างเป็นทางการทางวาจาหรือลายลักษณ์อักษร ซึ่งผลของการเลือกตั้ง ซึ่งอาจประกอบด้วยจำนวนคะแนนเสียงที่ได้รับของผู้สมัครแต่ละคน หรือของพรรคการเมืองที่ลงแข่งขันการเลือกตั้ง และชื่อของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่มีสิทธิเข้าไปเป็นสมาชิกหรือได้รับที่นั่งในสภาภายใต้กฎหมายเลือกตั้งที่มีอยู่ หรือของจำนวนคะแนนที่นับได้สำหรับแต่ละทางเลือก ในสองหรือหลายทางเลือก ในกรณีการใช้เครื่องมือประชาธิปไตยทางตรง

การละเมิดทางปกครองในการเลือกตั้ง (Electoral administrative infraction)

การกระทำหรือละเว้นกระทำโดยองค์กรเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งฝ่าฝืนหรือไม่สามารถปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้งหรือวิธีพิจารณาได้ แต่เป็นการกระทำหรือละเว้นกระทำซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าเป็นการกระทำผิดทางอาญา

การร้องคัดค้านการเลือกตั้ง (Electoral challenge)

สำนวนร้องเรียนที่ยกขึ้นมาโดยผู้มีส่วนร่วม หรือผู้มีส่วนได้เสียในการเลือกตั้ง ผู้ซึ่งเชื่อว่าสิทธิการเลือกตั้งของตนถูกละเมิด

ศาลเลือกตั้ง (Electoral court)

ศาลยุติธรรมหรือองค์กรอื่นซึ่งเป็นที่พึ่งของบุคคลในการเลือกตั้ง เพื่อหาข้อยุติการพิพาทที่เกี่ยวกับความถูกต้องของการเลือกตั้ง หรือคัดค้านพฤติกรรมของผู้สมัคร พรรคการเมือง หรือกกต. ให้ดู Electoral tribunal ตุลาการเลือกตั้ง ด้วย

วัฏจักรการเลือกตั้ง (Electoral cycle)

ขั้นตอนเต็มวงรอบที่เริ่มตั้งแต่การเตรียมการและการดำเนินการเลือกตั้งหรือการใช้เครื่องมือประชาธิปไตยทางตรง มองได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นลำดับ นอกจากขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งแล้ว ยังรวมถึงการประเมินผลและ/หรือการตรวจสอบผลหลังการเลือกตั้ง การบำรุงรักษาบทเรียนเชิงสถาบัน และกระบวนการปรึกษาหารือและวางแผนสำหรับกระบวนการเลือกตั้งครั้งต่อไปด้วย

ข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (Electoral dispute)

การร้องเรียนใดๆ การคัดค้าน การกล่าวอ้าง หรือโต้แย้ง ที่สัมพันธ์กับขั้นตอนหนึ่งใดของกระบวนการการเลือกตั้ง

การยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง (Electoral dispute resolution)

กระบวนการของการไต่สวน และวินิจฉัยคดีที่มีการร้องเรียน การร้องคัดค้านการเลือกตั้ง การกล่าวอ้าง หรือโต้แย้ง ที่สัมพันธ์กับขั้นตอนหนึ่งใดของกระบวนการการเลือกตั้ง

องค์กรยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง – องค์กร ยพต. (Electoral dispute resolution body)

องค์กรที่ได้รับมอบหมายให้ปกป้องสิทธิเลือกตั้ง และหาข้อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง ภารกิจเหล่านี้อาจมอบหมายให้แก่องค์กรทาง

ปกครอง ทางตุลาการ ทางนิติบัญญัติ องค์กรระหว่างประเทศ หรือในกรณีพิเศษ ให้แก่องค์กรเฉพาะกิจ เป็นเรื่องเฉพาะกาลหรือในช่วงเปลี่ยนผ่าน

ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง – ระบบ ยพต. (EDR system)

กรอบทางกฎหมายภายในระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ที่ระบุกลไกที่จัดตั้งขึ้นเพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งและคุ้มครองสิทธิเลือกตั้ง ภารกิจเหล่านี้อาจมอบหมายให้แก่หน่วยงานทางปกครอง ทางตุลาการ ทางนิติบัญญัติ องค์กรระหว่างประเทศ หรือองค์กรเฉพาะกิจ ให้ดูองค์กรยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งด้วย

ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง (Electoral justice)

ในบทสังเขปนี้ ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งหมายถึงปัจจัยและกลไกต่างๆ เพื่อให้แน่ใจว่า การกระทำ วิธีพิจารณา และการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้ง จะเป็นไปตามกฎหมาย (รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ เครื่องมือหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ตลอดจนบทบัญญัติใดที่บังคับใช้ในประเทศ) รวมทั้งกลไกที่คุ้มครองหรือธำรงไว้ซึ่งสิทธิเลือกตั้ง ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งจะช่วยให้ผู้ที่เชื่อว่าสิทธิเลือกตั้งของตนถูกละเมิด สามารถร้องทุกข์กล่าวโทษ เข้าสู่การไต่สวน และได้รับการวินิจฉัยคดี

กลไกความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง (Electoral justice mechanism)

ปัจจัยทั้งหมดที่มีไว้เพื่อให้แน่ใจว่า กระบวนการเลือกตั้งจะไม่เต็มไปด้วยความผิดพลาด และเพื่อปกป้องสิทธิเลือกตั้ง ในบรรดากลไกที่มีนั้น ควรจำแนกกระหว่าง ก) กลไกที่ให้การเยียวยาหรือแก้ไขให้ถูกต้อง ข) กลไกที่มีลักษณะเป็นการลงโทษ และ ค) กลไกทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง

ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง – รัต. **(Electoral justice system - EJS)**

ชุดของปัจจัยหรือกลไกที่มีอยู่ในประเทศหนึ่ง (บางครั้งในบริบทของชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค หรือประชาคมนานาชาติ) เพื่อให้แน่ใจและตรวจสอบว่า การกระทำ วิธีพิจารณา และการตัดสินใจดำเนินไปในกรอบของกฎหมาย และเพื่อคุ้มครองหรือฟื้นฟูการใช้สิทธิเลือกตั้ง ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญของหลักนิติธรรม และให้หลักประกันในที่สุดถึงการ เคารพหลักการประชาธิปไตยในการเลือกตั้งที่เสรี เที่ยงธรรม และแท้จริง

กฎหมายเลือกตั้ง (Electoral laws)

กฎหมายหนึ่งหรือหลายฉบับที่ใช้บังคับแก่ทุกแง่มุมของกระบวนการเลือกบุคคลผู้สถาปนาราชการเมือง ตามที่บัญญัติไว้ในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญหรือเชิงสถาบัน

การประมวลสาระเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย ที่กำหนดหรือมีอิทธิพลต่อกระบวนการเลือกตั้ง เนื้อหาสาระหลักได้แก่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้ง และกฎหมายที่มีผลต่อการเลือกตั้ง เช่น กฎหมายพรรคการเมือง และกฎหมายกำหนดโครงสร้างขององค์กรนิติบัญญัติ กฎข้อบังคับที่ใช้ในการเลือกตั้ง รวมถึงจรรยาบรรณด้วย

องค์กรจัดการเลือกตั้ง ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง – กกต. **(Electoral management body - EMB)**

กกต. เป็นองค์กรหรือหน่วยงานซึ่งจัดตั้งขึ้นและมีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อจัดการเลือกตั้งในส่วนที่สำคัญบางส่วนหรือทั้งหมด และเพื่อใช้เครื่องมือของประชาธิปไตยทางตรงด้วย ส่วนที่สำคัญรวมถึงการกำหนดว่าใครมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การรับและรับรองการสมัครของผู้เข้าร่วมในการเลือกตั้ง

(สำหรับการเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคการเมืองและ/หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง) จัดให้มีการลงคะแนน นับคะแนน และประมวลผลคะแนน

ระบบการยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งที่มอบอำนาจให้แก่ กกต. **(EMB entrusted EDR system)**

ในระบบเช่นนี้ มีการมอบความรับผิดชอบให้แก่องค์กรจัดการเลือกตั้งที่เป็นอิสระ ซึ่งนอกจากจะบริหารจัดการกระบวนการเลือกตั้งแล้ว ยังมีอำนาจตุลาการเพื่อยุติคำร้องคัดค้านและวินิจฉัยชี้ขาดความถูกต้องของกระบวนการเลือกตั้ง

กระบวนการเลือกตั้ง (Electoral process)

ชุดของขั้นตอนเกี่ยวกับการเตรียมการ และการดำเนินการเลือกตั้งหนึ่งใด หรือการใช้เครื่องมือประชาธิปไตยทางตรง กระบวนการเลือกตั้งมักรวมถึงการบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้ง การลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งและ/หรือพรรคการเมือง หรือการลงทะเบียนการเสนอชื่อ การรณรงค์หาเสียง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน และการประมวลผลคะแนน การหาข้อยุติข้อพิพาท และการประกาศผล

สิทธิเลือกตั้ง (Electoral right)

สิทธิทางการเมืองซึ่งกำหนดไว้ในบทบัญญัติพื้นฐานหรือหลักมูลของระบบกฎหมายเฉพาะ (โดยทั่วไปอยู่ในรัฐธรรมนูญ) โดยปกติเกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมืองที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสาธารณะ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือผ่านตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งอย่างเสรี สิทธิเลือกตั้งที่สำคัญรวมถึงการออกเสียงและการเข้าดำรงตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้ง เสรีภาพในการสมาคม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการชุมนุม

ตุลาการการเลือกตั้ง (Election tribunal)

สถาบันทางตุลาการที่มีอำนาจเฉพาะในการไต่สวนข้อโต้แย้ง และข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

หลักฐาน (Evidence)

หลักฐานได้แก่เอกสาร คำให้การ หรือวัตถุพยาน ที่นำมาใช้ในการไต่สวนคดี โดยองค์กร ขพต. ตามกฎอันเป็นที่ยอมรับว่าด้วยหลักฐานที่สามารถรับไว้พิจารณา เพื่อใช้พิสูจน์หรือหักล้างข้อเท็จจริงที่ยกขึ้นต่อสู้

การเลือกตั้งที่เสรี เทียบธรรม และแท้จริง (Free, fair and genuine elections)

การเลือกตั้งที่เสรี เทียบธรรม และแท้จริง มีที่มาจากกระบวนการเลือกตั้งซึ่งเป็นการแข่งขันที่แท้จริง โดยที่มีการใช้ประโยชน์จากเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และสิทธิทางการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างเต็มที่ ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการสมาคม เสรีภาพในการชุมนุม และเสรีภาพในการเคลื่อนไหว กระบวนการเลือกตั้งนี้มีการกำกับดูแลโดยผู้บริหารงานการเลือกตั้งที่เป็นกลาง เพื่อให้แน่ใจว่าการเลือกตั้งได้จัดขึ้นอย่างถูกต้อง ไม่ลำเอียง และเป็นไปตามกฎหมาย โดยจะต้องมีการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบและการอุทธรณ์โดยอิสระด้วย อีกทั้งมีการรับประกัน และผู้เลือกตั้งได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิของตนอย่างเต็มที่

หลักประกัน (Guarantee)

ปัจจัยหรือเครื่องมือทางกฎหมาย ทั้งในเชิงโครงสร้างและวิธีพิจารณาความ ที่ประกัน คุ่มครอง สนับสนุน พิทักษ์ หรือคุ้มกัน ซึ่งคุณค่า สิทธิ หรือสถาบันเพื่อผู้เลือกตั้งที่จัดตั้งขึ้นและได้รับการคุ้มครองโดยระบบกฎหมาย

การละเมิด (Infraction)

การกระทำหรือกรณีที่เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติหรือกฎระเบียบทางกฎหมายหรือทางปกครอง

การร้องคัดค้านระหว่างประเทศ (International challenge)

เครื่องมือทางกฎหมายที่จัดให้ขึ้นมีตามอนุสัญญาและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และมีไว้ให้เป็นที่พึ่งพาของบุคคลที่มีฐานะจะทำเช่นนั้นได้ โดยยื่นคำร้องต่อองค์กรที่ทรงอำนาจ บนพื้นฐานของหลักมาเสริมและหลักเดิมเต็ม หลังจากที่ได้แสวงหาการเยียวยาในประเทศจนจบสิ้นแล้ว

การร้องคัดค้านทางตุลาการ (Judicial challenge)

เครื่องมือวิธีพิจารณาความทางกฎหมายที่จัดขึ้นตามกฎหมาย ซึ่งคู่กรณีสองหรือหลายฝ่ายนำข้อพิพาทที่อ้างว่ามีความผิดพลาด ความผิดปกติ กรณีการกระทำผิด ความบกพร่องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายของการกระทำหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งบางประการ มาสู่การพิจารณาขององค์กรเชิงตุลาการ ได้แก่ ผู้พิพากษาหรือศาล ที่อาจใช้หรือไม่ใช้ส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการ องค์กรตุลาการ ในฐานะฝ่ายที่สามที่มีอำนาจเหนือและเป็นองคาพยพของรัฐ จะตัดสินกรณีพิพาทอย่างเป็นทางการและเด็ดขาด กล่าวโดยทั่วไป บรรดาการร้องคัดค้านการเลือกตั้งทางตุลาการ อาจจำแนกได้เป็นการพิพากษาขั้นต้นและชั้นอุทธรณ์

ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งทางตุลาการ (Judicial EDR system)

ระบบยุติข้อพิพาทการเลือกตั้งที่ได้มอบอำนาจหน้าที่ในการตัดสินขั้นสุดท้าย ในกรณีการคัดค้านการเลือกตั้งหนึ่งใด ให้แก่องค์กรตุลาการ องค์กรดังกล่าวอาจเป็น

- (ก) ศาลยุติธรรมในฝ่ายตุลาการ
- (ข) ศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญ
- (ค) ศาลปกครอง หรือ
- (ง) ศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษคดีเลือกตั้ง

การพิพากษา (Judgment)

การตัดสินที่มาจากและประกาศโดยองค์กรตุลาการและ/หรือองค์กร ยพต.

เขตอำนาจศาล (Jurisdiction)

ขอบเขตของการใช้อำนาจและขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของศาลหรือองค์กรตุลาการอื่น ในการมีอำนาจกำหนดทิศทาง ตัดสิน และบังคับใช้ ขอบเขตนี้หมายถึงอำนาจหรืออำนาจหน้าที่ในการกระทำของศาล ศาลต้องมีเขตอำนาจศาล ทั้งต่อเนื้อหาคดีและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของการร้องเรียน และต่อบุคคลหรือองค์กรที่ผู้ร้องต้องการให้ดำเนินคดี

ตัวบทกฎหมาย (Legislation)

องค์แห่งกฎหมายที่เกิดจากกระบวนการนิติบัญญัติ บางครั้งเรียกว่าพระราชบัญญัติ ซึ่งหมายถึงกฎหมายลายลักษณ์อักษร ที่ผ่านการเห็นชอบของรัฐสภา สภากองเกรส หรือสภานิติบัญญัติในชื่ออื่นในระดับชาติหรือท้องถิ่น

การรื้อคดีค้านทางนิติบัญญัติ (Legislative challenge)

เครื่องมือทางกฎหมายที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือในข้อกฎหมายของบางประเทศ ซึ่งให้อำนาจแก่สภานิติบัญญัติหรือสภาการเมืองอื่น ในการยุติการคัดค้านการเลือกตั้งบางประการอย่างเป็นทางการ หรือออกเอกสารรับรองหรือประกาศผลลัพธ์สุดท้ายของการเลือกตั้ง

ความชอบธรรม (Legitimacy)

การรับรู้ถึงความเป็นธรรมของกระบวนการยุติข้อพิพาท

ภาระรับผิด (Liability)

ภาระบังคับภายใต้กฎหมายที่เกิดขึ้นจากการกระทำทางแพ่ง (ละเมิด) หรือภายใต้สัญญา ภาระรับผิดทางกฎหมายยอมตัดสินโดยศาลเท่านั้น แม้การยอมความอาจเกิดขึ้นนอกศาลโดยการตกลงร่วมกันของกลุ่มความ

การใช้คนกลาง (Mediation)

กระบวนการที่คู่กรณีใช้ฝ่ายที่สามเพื่อช่วยให้พวกเขาบรรลุการตกลงในข้อพิพาทโดยใช้กระบวนการที่เป็นส่วนบุคคล ไม่เป็นทางการ และไม่ผูกพัน คนกลางไม่มีอำนาจที่จะกำหนดข้อตกลง แต่พยายามที่จะช่วยให้คู่กรณีเห็นพ้องกันและตกลงกัน ในข้อยุติการพิพาทที่ยอมรับได้ร่วมกัน

การกระทำผิด (Offence)

การฝ่าฝืนกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

กรณีบังคับมาก่อน (Precedent)

หลักการทางกฎหมายซึ่งศาลยุติธรรมในอนาคตผูกพันที่จะตัดสินตามนั้น กฎหมายมีพื้นฐานบนหลักการของกรณีบังคับมาก่อน และหลักการตัดสินคงเดิม (stare decisis) ดังนั้น ถ้าศาล โดยเฉพาะศาลชั้นต้น มาพบข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ก็จะต้องตัดสินไปตามหลักการทางกฎหมายที่กำหนดไว้ในกรณีก่อนหน้านี้ ในกรณีพิจารณาตัดสินคดีที่ศาลกำลังพิจารณาอยู่ในขณะนี้

มาตรการลงโทษ (Punitive measure)

มาตรการลงโทษมิได้แก้ไขหรือทำให้เป็นโมฆะ ซึ่งผลอันเกิดจากความผิดปกติในการเลือกตั้ง มาตรการนี้ลงโทษบุคคลผู้ละเมิด หรือบุคคลผู้รับผิดชอบว่าจะไม่เกิดการละเมิด ทั้งนี้โดยใช้กฎหมายปกครอง คดีเลือกตั้งเพื่อกำหนดโทษ หรือใช้กฎหมายอาญาคดีเลือกตั้ง

การนับคะแนนใหม่ (Recount)

การนับผลคะแนนอีกครั้งหนึ่ง อาจนับทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ของบัตรเลือกตั้งในการเลือกตั้ง หรือในการใช้เครื่องมือประชาธิปไตย ทางตรง

หลักนิติธรรม (Rule of law)

หลักนิติธรรมโดยทั่วไปบังคับให้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนของ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน ตลอดจนการลงโทษที่เท่ากัน ตามกฎหมาย หลักนี้อยู่เหนือรัฐบาลและคุ้มครองพลเมืองให้พ้นจากการกระทำตามอำเภอใจของรัฐ ทำให้แน่ใจว่าพลเมืองอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม มิใช่ภายใต้อำเภอใจของการปกครองโดยมนุษย์ หลักนี้ครอบคลุมรวมสาม สถาบัน ได้แก่สถาบันความมั่นคงหรือสถาบันที่บังคับใช้กฎหมาย ระบบ ศาลและฝ่ายตุลาการ และระบบราชทัณฑ์ ตามหลักการนี้ กฎหมายควร ‘เป็นใหญ่’ ในนัยที่ว่ากฎหมายกำหนดกรอบสำหรับการดำเนินการและ พฤติกรรมทั้งหลายทั้งปวง

การลงโทษ (Sanction)

มาตรการที่สถาบันใช้ตอบสนองต่อพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตาม กฎหมายหรือยอมรับไม่ได้

ศาลชำนาญพิเศษคดีเลือกตั้ง (Specialized electoral court)

ศาลที่มีความเชี่ยวชาญคดีการเลือกตั้ง อำนาจหน้าที่ของศาล นี้แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับระบบ ยพต. ในประเทศนั้น ๆ

การพิจารณาคดี (Trial)

การพิจารณาหรือไต่สวนข้อเท็จจริงทางกฎหมาย และการออก คำพิพากษาคดีแพ่งหรืออาญา

International IDEA คือใคร

ชื่อ The International IDEA ย่อมาจาก The International Institute for Democracy and Electoral Assistance เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาลที่สนับสนุนประชาธิปไตยที่ยั่งยืนทั่วโลก พันธกิจของ International IDEA คือ สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาธิปไตยที่ยั่งยืน โดยการให้ความรู้เชิงเปรียบเทียบ การช่วยเหลือในการปฏิรูป ประชาธิปไตย และการกระตุ้นด้านนโยบายและการเมือง

International IDEA ทำอะไร

ในด้านการเลือกตั้ง การจัดทำรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง บทบาทหญิงชายในประชาธิปไตย และการเสริมพลังทางการเมืองแก่สตรี การประเมินผลประชาธิปไตยด้วยตนเอง และประชาธิปไตยกับการพัฒนานั้น เราปฏิบัติภารกิจดังกล่าวโดยผ่านกิจกรรมในสามด้านด้วยกัน

- ให้ความรู้เชิงเปรียบเทียบที่มาจากประสบการณ์ในเรื่อง กระบวนการสร้างประชาธิปไตย จากบริบทที่หลากหลายทั่วโลก
- ช่วยเหลือผู้ปฏิบัติการทางการเมืองในการปฏิรูปสถาบัน และกระบวนการประชาธิปไตย และเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมืองเมื่อได้รับเชิญให้เข้าร่วม

- กระตุ้นให้มึนโยบายเสริมสร้างประชาธิปไตยโดยผ่านแหล่งความรู้เชิงเปรียบเทียบของเรา และการช่วยเหลือผู้ปฏิบัติทางการเมือง

International IDEA ทำงานที่ไหน

ทำงานทั่วโลก โดยมีสำนักงานที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน รวมทั้งยังมีสำนักงานที่แอฟริกา เอเชีย และละตินอเมริกา

พิมพ์ครั้งที่ 1 : เมษายน 2554

จำนวน : 5,000 เล่ม

พิมพ์ที่ : หจก. เบสท์ กราฟฟิค เพรส